

جمهوری اسلامی ایران

سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور

رئیس سازمان

شماره: ۱۱۷۳/۶
تاریخ: ۱۳۸۵/۷/۱۵
پست: ۴۴

* مقصد

* طهری
۸۵/۷/۱۵

بسمه تعالی

برادر ارجمند جناب آقای مهندس سعیدی کیا
وزیر محترم مسکن و شهرسازی

با سلام؛ بازگشت به مصوبه شماره ۲۹۰۹۸/ت/۲۴۸ هـ مورخ ۱۳۸۴/۵/۱۱ هیأت محترم وزیران، موضوع اسناد ملی توسعه بخشی و فرابخشی برنامه چهارم توسعه، به پیوست متن کامل اسناد ملی توسعه مربوط به آن وزارتخانه (به شرح زیر) برای اجرا ابلاغ می شود. همان گونه که استحضار دارید، اسناد ملی توسعه (فرابخشی و بخشی) محصول و نتیجه تلاش گسترده تمام دستگاه های ستادی و اجرایی کشور است که پس از بررسی های کارشناسی در سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور به شکل کنونی تهیه شده است. مجموعه اسناد پایه مذکور ضمن ارایه تفصیلی وضع موجود، مشکلات و تنگناها، فرصت ها و چالش ها و هدف گذاری های مشخص، به طور طبیعی متضمن توجیه های لازم برای سیاست ها و اقدام های اجرایی منعکس شده در مصوبه یاد شده است. بدیهی است، این اسناد مبنای اصلی تنظیم برنامه های سالانه و همچنین بودجه های سنواتی در قالب جدول های کمی برنامه چهارم توسعه قرار خواهد گرفت و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور به استناد مفاد ماده (۱۵۷) قانون برنامه چهارم توسعه، بر حسن اجرای اسناد یاد شده نظارت خواهد کرد.

- ۱. سند فرابخشی "ساماندهی سواحل کشور"
- ۲. سند فرابخشی "مقاوم سازی و کاهش خطرات ناشی از زلزله"
- ۳. سند بخشی "مسکن"

فرهاد رهبر

معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان

ورود بدفتر وزیر راه و ترابری
شماره رایانه: ۱۵۰۳۱
تاریخ: ۱۳۸۵/۷/۱۵

اسدی مد

رونوشت:

- برادر ارجمند جناب آقای دکتر داودی، معاون اول محترم رئیس جمهور برای آگاهی
- برادر ارجمند جناب آقای دکتر الهام، رئیس محترم دفتر رئیس جمهور و سخنگوی دولت، برای آگاهی
- برادر ارجمند جناب آقای مهندس رحمتی، وزیر محترم راه و ترابری، برای اقدام و پی گیری موارد ۱ و ۲

ریاست جمهوری

سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور

رئیس سازمان

شماره : _____
تاریخ : _____
پست : _____

- خواهر ارجمند سرکار خانم دکتر فاطمه جوادی، معاون محترم رییس سازمان حفاظت محیط زیست، برای اقدام و پی گیری مورد ۱
- برادر ارجمند حجت السلام و المسلمین جناب آقای مصطفی پورمحمدی، وزیر محترم کشور، برای اقدام و پی گیری موارد ۱ و ۲.
- برادر ارجمند جناب آقای مهندس ناطقی اردکانی، وزیر محترم تعاون، برای اقدام و پی گیری مورد ۱.
- برادر ارجمند جناب آقای وزیر همامانه، وزیر محترم نفت، برای اقدام و پی گیری موارد ۱ و ۲
- برادر ارجمند جناب آقای مهندس اسکندری، وزیر محترم جهاد کشاورزی، برای اقدام و پی گیری مورد ۱
- برادر ارجمند جناب آقای مهندس رحیم مشایی، معاون محترم رییس جمهور و رییس سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، برای اقدام و پی گیری موارد ۱ و ۲.
- برادر ارجمند جناب آقای مهندس فتاح، وزیر محترم نیرو، برای اقدام و پی گیری موارد ۱ و ۲.
- برادر ارجمند جناب آقای مهندس حمد نجار، وزیر محترم دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، برای اقدام و پی گیری مورد ۱
- برادر ارجمند جناب آقای دکتر دانش جعفری، وزیر محترم اقتصاد و دارایی، برای اقدام و پی گیری مورد ۱.
- برادر ارجمند جناب آقای دکتر میرکازمی، وزیر محترم بازرگانی، برای اقدام و پی گیری مورد ۲
- برادر ارجمند جناب آقای دکتر سلیمانی، وزیر محترم ارتباطات و فناوری اطلاعات، برای اقدام و پی گیری مورد ۲.
- برادر ارجمند جناب آقای دکتر زاهدی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، برای اقدام و پی گیری مورد ۲
- برادر ارجمند جناب آقای دکتر فرشیدی، وزیر محترم آموزش و پرورش، برای اقدام و پی گیری مورد ۲
- برادر ارجمند جناب آقای دکتر طیب نیا، معاون محترم امور اقتصادی و هماهنگی برنامه و بودجه، برای اقدام و پی گیری مورد ۱
- برادر ارجمند جناب آقای مهندس رحمتی، معاون محترم امور زیربنایی، برای اقدام و پی گیری مورد ۳.
- برادر ارجمند جناب آقای مهندس امینی فر، معاون محترم امور فنی، برای اقدام و پی گیری مورد ۲.

۲۷۹۵۹۹

جمهوری اسلامی ایران

سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور

سند توسعه ویژه (فرابخشی)

"ساماندهی سواحل کشور"

در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
جمهوری اسلامی ایران

«موضوع بند (ج) ماده ۱۵۵ قانون برنامه چهارم توسعه»

سند ملی توسعه فرابخشی ساماندهی سواحل کشور

مقدمه

مناطق ساحلی از پربازترین و پویاترین منابع اکولوژیکی و بستر فعالیت‌های عظیم اقتصادی و اجتماعی در جهان به شمار می‌روند. منابع ارزشمند اکولوژیکی، تنوع زیستی، و ذخایر سرشار نفت و گاز و فعالیت‌های عظیم اقتصادی، این مناطق را به یکی از حساس‌ترین و ارزشمندترین مناطق در جهان تبدیل نموده است. در طی دهه‌های اخیر بهره‌برداری نادرست از این منابع ارزشمند، اغلب مناطق ساحلی جهان را با وضعیتی بحرانی و خطرناک مواجه ساخته، به گونه‌ای که فشارهای وارده بر آنها بسیار بیشتر از ظرفیت تحمل زیست‌محیطی آنهاست. افزایش جمعیت، بهره‌برداری بی‌رویه از منابع، آلوده‌سازی مناطق ساحلی، توسعه فعالیت‌های ناسازگار با محیط و عدم هماهنگی بین فعالیت‌ها در نوار ساحلی از مهمترین دلایل ایجاد فشار بر این مناطق هستند. بر طبق بررسی‌ها، بیش از ۳۹ درصد از جمعیت جهان در فاصله ۱۰۰ کیلومتری از سواحل زندگی می‌کنند. البته جمعیتی که فعالیت‌هایشان بر اکوسیستم ساحلی اثر می‌گذارند و از طرفی ادامه زندگی‌شان وابسته به سواحل و اقیانوس‌هاست بسیار بیشتر از این ارقام می‌باشد و قطعاً اکثریت جمعیت کره زمین را در بر می‌گیرد. به طور خلاصه می‌توان مهمترین مشکلاتی را که در اکثر مناطق ساحلی جهان به چشم می‌خورد، به صورت زیر دسته‌بندی کرد:

- تمرکز جمعیت در نوار ساحلی و تهدید منابع طبیعی با ارزش این نواحی
- بهره‌برداری خصوصی از حقوق توسعه و منافع حاصل از آن

- کاهش تنوع زیستی و از دست دادن گونه‌های آسیب پذیر دریا و خشکی
 - گسترش انواع آلودگی‌های زیست‌محیطی در تمام مناطق ساحلی (خشکی و دریا)
 - از بین رفتن آثار تاریخی و باستانی
 - ایجاد تضاد و ناهماهنگی و تزاخم میان منافع حاصل از انواع فعالیت‌های اقتصادی به واسطه بخشی‌نگری در طرح‌های توسعه
 - محدود شدن دسترسی عمومی به سواحل و منافع آن
- گرچه شدت و ضعف این مشکلات در مناطق مختلف جهان متفاوت است اما به دلیل ارتباط و پیوستگی این مناطق به یکدیگر و ویژگی خاص آنها، مشکلات مناطق ساحلی در هر کجای جهان دارای پیامدهای جهانی است، مشکلاتی که توسعه پایدار محلی، منطقه‌ای، ملی و جهانی را تهدید می‌نماید.
- کشور ایران نیز با برخورداری از حدود سه هزار کیلومتر مرز ساحلی، ذخایر و منابع طبیعی، سواحل غنی و اکوسیستم‌های مولد و حساس در دریای خزر، خلیج فارس و دریای عمان - که از معدود کشورهای است که دارای سواحل ارزشمند اقتصادی و زیست‌محیطی در مناطق ساحلی خود می‌باشد - با مشکلات یاد شده به رغم وجود قابلیت‌های متنوع، مواجه است.

۱. شناخت وضع موجود سواحل دریای خزر

۱-۱. سواحل دریای خزر

اقلیم: نواحی ساحلی جنوب دریای خزر در ردیف مناطق مرطوب قرار دارند. میانگین نزولات آسمانی در ناحیه جنوبی بین ۴۰۰ تا ۱۸۰۰ میلیمتر است که از غرب به شرق کاهش می‌یابد. متوسط تبخیر سالانه آب دریا در طول ناحیه ساحلی جنوب دریای خزر ۸۰۰ میلیمتر است که از غرب به

شرق افزایش دارد. میانگین درجه حرارت هوا در این محدوده ۱۷ درجه سانتیگراد است. رطوبت نسبی در سواحل جنوبی بین ۲۴ تا ۱۰۰ درصد با میانگین ۶۶ درصد است.

محیط زیست: نواحی ساحلی جنوب دریای خزر دارای ۸۱۸/۳۶ کیلومتر خط ساحل ماسه‌ای، سنگریزه‌ای و بندرت قلوه سنگی است. این نوار شامل رویشگاه‌ها و زیستگاه‌های مهمی است که کانون‌های تجمع حیات وحش در ناحیه ساحلی دریای خزر محسوب می‌شوند.

بازرگانی: جایگاه ویژه سواحل در زمینه امر بازرگانی به صورت صادرات و واردات، زمینه ساز ایجاد بنادر متعدد گردیده است. در همین راستا بنادر تجاری شمال کشور شامل بندر انزلی، بندر نوشهر و بندر نکا می‌باشد. "بندر انزلی" و "بندر نوشهر" مهمترین بنادر تجاری شمالی کشور هستند که قابلیت پذیرش کشتی‌های اقیانوس پیما را دارند و به منظور تجارت بین‌المللی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

صنعت: براساس آمار موجود، سهم استان‌های مازندران، گلستان و گیلان از کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور هر یک کمتر از ۵ درصد می‌باشد. براساس آمار موجود به ترتیب ۲۹ واحد صنعتی بزرگ در محدوده نوار اول، ۸۷ واحد صنعتی در محدوده نوار دوم و ۳۷ واحد صنعتی در محدوده نوار سوم استقرار یافته‌اند.

کشاورزی: حاشیه جنوبی دریای خزر با بهره‌گیری از خاک حاصلخیز و شبکه آبرسانی وسیع، هوای معتدل و مرطوب، کانون کشت برنج، چای، توتون، بادام زمینی، حبوبات، صیفی‌جات و مرکبات، گندم، جو، دانه‌های روغنی (سویا)، یونجه، زیتون، فندق و... است. پرورش دام و طیور به شکل

سنتی و صنعتی رواج داشته و در نوار ساحلی و حاشیه اراضی باتلاقی، پرورش گاو‌میش نیز از فعالیت های اقتصادی به شمار می رود. تکثیر، پرورش و صید آبزیان نیز از دیگر فعالیت های کلیدی محسوب می شود. فعالیت اقتصادی دیگری که در منطقه رایج است، پرورش کرم ابریشم و تولید پارچه های ابریشمی است.

گردشگری: یکی از بخش های صنعت گردشگری، گردشگری ساحلی می باشد. کشور ایران با برخورداری از سواحل طولانی در شمال و جنوب کشور و جاذبه های طبیعی فوق العاده از استعداد بالایی برای جذب جهانگردان و گردشگران خارجی و داخلی برخوردار می باشد. چنانچه ناحیه ساحلی به سه قسمت بالادست ساحل، ساحل و دریا تقسیم بندی گردد، در هر بخش یکسری فعالیت ها و تسهیلات لازم می باشد که در سواحل شمال ایران این تسهیلات و فعالیت ها در سطح نسبتاً ابتدایی وجود دارند.

منابع آب: هر چند کشور ما از لحاظ موقعیت جغرافیایی جزء مناطق خشک و نیمه خشک جهان به شمار می آید اما در مقایسه با دیگر مناطق کشور، استان های شمالی از مناطقی هستند که از منابع آب مناسب بهره مندند. رودخانه های فراوان و پرآب، شرایط اقلیمی مناسب و اراضی وسیع و حاصلخیز، مناطق ساحلی شمال کشور را به عنوان قطب مهم کشاورزی و گردشگری تبدیل کرده است.

انرژی: تولید نفت این منطقه، سهمی اندک در تولید جهانی نفت دارد، اما توانایی تاثیر گذاری بر روی قیمت های آن را دارا می باشد

جمعیت: براساس سرشماری سال ۱۳۷۵ جمعیت ساکن در محدوده مدیریت نوار اول معادل ۳۶۶۷۷۹ نفر می باشد که ۲۶۶۴۷۳ نفر در نقاط شهری و

۱۰۰۳۰۶ نفر در نقاط روستایی سکونت دارند. تراکم جمعیت شهری در این محدوده ۲۰۲/۲ نفر در کیلومتر مربع و تراکم جمعیت روستایی ۷۶/۱ نفر در کیلومتر مربع می باشد. در محدوده نوار دوم، جمعیتی معادل ۳۴/۱ درصد از جمعیت سه نوار ساحلی سکونت دارند که از این میان نقاط شهری محدوده جمعیتی معادل ۴۳۲۱۰۶ نفر و نقاط روستایی جمعیتی معادل ۸۳۴۳۱۴ نفر را شامل می شوند. براین اساس تراکم جمعیت شهری معادل ۷۷/۱ نفر در کیلومتر مربع و تراکم جمعیت روستایی ۱۴۸/۹ نفر در کیلومتر مربع می باشد.

محدوده نوار سوم با بیشترین وسعت نسبت به دو محدوده فوق‌الذکر جمعیتی معادل ۲۰۷۵۵۱۷ نفر را در خود جای داده است. جمعیت شهری ساکن در این محدوده معادل ۱۰۲۵۳۵۹ نفر و جمعیت روستایی معادل ۱۰۵۰۱۵۸ نفر می باشد. بدین ترتیب تراکم جمعیت شهری این محدوده ۵۵/۶ نفر در کیلومتر مربع و تراکم جمعیت روستایی ۵۶/۹ نفر در کیلومتر مربع است.

اسکان جمعیت: توزیع موزون جمعیت به تبعیت از توزیع متعادل باران موجب پیدایش توازن در پیدایش شهرها و افزایش متعادل جمعیت آنها گشته است. شبکه شهری ایران در شمال از ناحیه‌ای به ناحیه دیگر متفاوت است. از آستارا تا انزلی به صورت خطی، از انزلی تا رامسر یا تنکابن به صورت منظومه‌ای شعاعی - قطاعی و دوباره از تنکابن تا نور و محمودآباد به صورت خطی و از آمل به صورت منظومه‌ای در تبعیت از شرایط توپوگرافی می‌باشد. در شرق مازندران به علت قدمت سکونت و شهرنشینی و شرایط اقلیمی و همجواری با قباایل کوچ نشین، شرایط

شهرنشینی همگنی با شهرهای نواحی خشک و پایکوهی ملاحظه می‌گردد. وجود نظم سلسله مراتبی موزون در نظام شهری، فواصل کم شهرها از همدیگر با پیوند محدود ناحیه‌ای و پسرانه‌های دوردست کوهستانی، عدم وجود عوارض طبیعی سهمگین، حرکت به طرف دریا و جاده‌های ارتباطی از ویژگی‌های عمده شهرهای ساحلی شمالی ایران می‌باشند.

۲-۱. سواحل خلیج فارس

اقلیم: خلیج فارس دارای زمستانهای سرد و کوتاه و تابستانهای گرم و طولانی می‌باشد که شرایط زمستانی تقریباً از اواسط آبان ماه شروع می‌شود و بعد از بهمن ماه پایان می‌یابد. میزان رطوبت نسبی و پوشش ابری این منطقه نسبتاً کم است و همچنین میزان ریزش باران ناچیز می‌باشد. میانگین تبخیر سالانه در خلیج فارس از ۱۴۴ تا ۵۰۰ سانتیمتر تغییر می‌کند.

محیط زیست: از نظر زیستگاه‌های فیزیکی در منطقه جنوب حدود ۸ هزار کیلومتر مربع پهنه گلی، ۹۰۰ کیلومتر سواحل شنی و ماسه‌ای، حدود ۱۰۰ کیلومتر زیستگاه سنگی و صخره‌ای وجود دارد. آپسنگ‌های مرجانی از مهمترین واحدهای زیست محیطی سواحل جنوب هستند که بیش از ۹۰ درصد تولید خالص اولیه خلیج فارس را تشکیل می‌دهند. از نظر تنوع گونه‌ای حدود ۵۷ گونه در خلیج فارس وجود دارد. خلیج فارس دارای موقعیت ممتاز از نظر مسیر مهاجرت پرندگان از نیمکره شمالی به جنوبی

است و تخمین زده شده است که سالانه جمعیتی بالغ بر ۲۲ میلیون قطعه پرنده هر سال زمستان را در این منطقه به استراحت و تغذیه می‌پردازند. بازرگانی: سواحل طولانی در جنوب کشور و ارتباط گسترده کشور با آب‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق مرزهای ساحلی باعث شده است تا بازرگانی به صورت واردات و صادرات نقش عمده‌ای در این مناطق داشته باشد. وجود مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی و ایجاد بنادر متعدد مؤید این مطلب می‌باشد. برخی از بنادر تجاری جنوب کشور قابلیت پذیرش کشتی‌های اقیانوس‌پیما را دارند و به منظور تجارت بین‌المللی مورد استفاده قرار می‌گیرند و برخی دیگر نیز بنداری است که چندمنظوره بوده و در زمینه تجارت منطقه‌ای و محلی فعالیت می‌نمایند.

صنعت: بر اساس آمار ارائه شده تعداد واحدهای صنعتی در منطقه خلیج فارس در مجموع ۷۴ واحد صنعتی می‌باشد که به تفکیک در محدوده نوار اول ۱۵ واحد صنعتی، نوار دوم ۲۸ واحد و در محدوده نوار سوم ۳۱ واحد صنعتی می‌باشد.

کشاورزی: فعالیت‌های کشاورزی منطقه بر روی انواع مختلف محصولات سالانه و دایمی (زراعی و باغی) به دو شیوه کشت دیم و آبی متمرکز است، که براساس بررسی آمارهای موجود، از مجموع اراضی موجود در محدوده مدیریت نوار اول ۸۱۶ کیلومتر مربع اراضی کشت آبی، ۶۳ کیلومتر مربع باغ، ۱۰۹۱ کیلومتر مربع مرتع و ۵ کیلومتر مربع نیز جنگل می‌باشد. در محدوده نوار دوم ۲۳۶۰ کیلومتر مربع اراضی کشت آبی، ۷۸ کیلومتر مربع باغ، ۵۹۳۹ کیلو متر مربع مرتع، ۲۱۶ کیلومتر مربع جنگل وجود دارد. در حالیکه در محدوده نوار سوم ۵۷۸۹ کیلومتر مربع از اراضی به کشت آبی،

۴۹ کیلومتر مربع به اراضی باغی، ۱۳۰۳۳ کیلومتر مربع به مرتع و ۱۱۶۶ کیلومتر مربع به جنگل اختصاص یافته است.

براساس آمار مربوط به سالنامه آماری، تعداد تعاونی های ماهیگیری بخش شیلات در سال ۱۳۸۱ در محدوده آب های جنوب کشور ۱۲۳ عدد می باشند.

گردشگری: این منطقه از نظر گردشگری دارای امکاناتی نظیر مناطق حفاظت شده زیست گیاهی و جانوری، قابلیت تفریحی و تاریخی، وجود جزایر متعدد، سواحل طولانی، وجود چشمه های آب گرم و... می باشد.

انرژی: ذخایر خلیج فارس بر طبق برآوردهای انجام شده ۵۶۵ میلیارد بوده که ۶۳ درصد از کل ذخایر نفتی جهان می باشد. ذخایر گاز طبیعی منطقه تا ۳۱ تریلیون متر مکعب برآورد شده که ۳۰ درصد ذخایر گاز طبیعی جهان است

جمعیت: از مهمترین ویژگی های اجتماعی - فرهنگی در این نواحی می توان به شهرنشینی و توزیع جمعیت اشاره کرد. جمعیت سه محدوده نوار اول، نوار دوم و نوار سوم برطبق سرشماری در سال ۱۳۷۵، ۲۰۴۴۸۳۰ نفر است، که ۵۹ درصد آن (معادل ۱۲۰۹۶۹۵ نفر) می باشد در شهرها ساکن هستند و ۴۰/۸۴ درصد از جمعیت (معادل ۸۳۵۱۲۵ نفر) در روستاها. تراکم نسبی جمعیت ۴۴/۱۰ نفر در کیلومتر مربع می باشد که بر این اساس تراکم نسبی جمعیت شهرنشین ۲۶/۰۹ نفر و جمعیت روستایی ۱۸/۰۱ نفر در هر کیلومتر مربع می باشد.

در محدوده نوار اول جمعیتی معادل ۲۲/۲۴ درصد از جمعیت سه نوار را تشکیل می دهد که در این میان نقاط شهری جمعیتی معادل ۳۶۲۹۶۶ نفر

و نقاط روستایی جمعیتی معادل ۹۲۰۰۵ نفر را شامل می‌شوند. براین اساس تراکم نسبی جمعیت معادل ۵۳/۵۶ نفر در کیلومتر مربع می‌باشد که تراکم جمعیت شهری ۴۲/۷۳ نفر و تراکم جمعیت روستایی ۱۰/۸۳ نفر در کیلومتر مربع می‌باشد.

محدوده نوار دوم، جمعیتی معادل ۴۴/۴۵ درصد از جمعیت سه نوار را تشکیل می‌دهد که در این میان نقاط شهری جمعیتی معادل ۵۹۴۲۰۲ نفر و نقاط روستایی جمعیتی معادل ۳۱۴۸۵۴ نفر را شامل می‌شوند، براین اساس تراکمی نسبی معادل ۷۷/۴۹ نفر در کیلومتر مربع می‌باشد که تراکم جمعیت شهری ۵۰/۶۵ نفر و تراکم جمعیت روستایی ۲۰/۸۳ نفر در کیلومتر مربع است.

محدوده نوار سوم، جمعیتی معادل ۳۳/۲۹ درصد از جمعیت سه نوار را تشکیل می‌دهد که در این میان نقاط شهری جمعیتی معادل ۲۵۲۵۲۷ نفر و نقاط روستایی جمعیتی معادل ۴۲۸۲۷۶ نفر را شامل می‌شوند، براین اساس تراکمی نسبی معادل ۲۰/۰۴ نفر در کیلومتر مربع می‌باشد که تراکم جمعیت شهری ۹/۶۶ نفر و تراکم جمعیت روستایی ۱۶/۳۸ نفر در کیلومتر مربع است.

اسکان جمعیت: شهر نشینی در سواحل جنوبی ایران نظم یکسانی را نشان نمی‌دهد. در غرب به علت شرایط توپوگرافی و حاصلخیزی خاک با شرایط مساعد اقلیمی، نظام شهر نشینی متفاوت از نواحی ساحلی شرقی است. سمت غرب از نظام شهرنشینی موزونی برخوردار است. به دلیل قدمت تاریخی و - در دوره های اخیر- به علت فعالیت‌های اقتصادی حاصل از استخراج و پالایش نفت، استقرار صنایع سنگین و نقش

بندرگاهی شهرها، شهر نشینی اهمیت بیشتری پیدا کرده است و با حرکت به سمت شرق شرایط تغییر می‌کند. تنها شهر مهم و پر اهمیت در سواحل خلیج فارس، شهر بوشهر می باشد و سایر شهرها به صورت واحدهای کوچکتر، جداگانه و پراکنده در یک نوار خطی در کنار دریا قرار گرفته‌اند.

۲. مسائل و مشکلات

۱-۲. سواحل شمالی

- بالا بودن تراکم جمعیت و بهره‌برداری نامناسب و بیش از ظرفیت از منابع طبیعی
- بهره‌برداری‌های خصوصی و اختصاصی از سواحل و محدود بودن فرصت‌های استفاده عمومی
- تخریب و تغییر اکوسیستم‌های طبیعی
- تغییر کاربری حاصلخیزترین اراضی جلگه‌ای و جنگلی
- بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب زیرزمینی و پیشروی آبهای شور به داخل آبخوان‌های شیرین
- آلودگی روز افزون منابع آب سطحی و آلودگی محیط زیستی ناشی از دفع نامناسب فاضلاب و انتقال زهاب کشاورزی، فعالیت‌های اکتشاف استخراج و انتقال ذخائر نفت
- فقدان کارایی شبکه‌های حمل و نقل متناسب با سطح فعالیتها و جمعیت
- فصلی بودن اشتغال مرتبط با گردشگری و محدود بودن فرصت‌های شغلی در سایر فعالیتها

- مکان‌یابی نامناسب شهرکها و نواحی صنعتی
- پایین بودن سطح خدمات برتر در شهرهای میانی و متوسط و نابرابری شدید فضایی در نظام خدماتی

۲-۲. سواحل جنوبی

- فقدان بهره‌برداری اصولی از امکانات و قابلیت‌های طبیعی.
- عدم تناسب شبکه‌های زیربنایی به ویژه ظرفیت شبکه حمل و نقل متناسب با الزامات توسعه.
- نبود تعادل فضایی میان تمرکز فعالیت‌های مدرن صنایع نفت و گاز با سایر فعالیت‌ها.
- فقدان تاسیسات کافی مهار آبهای سطحی و کاهش آبهای زیرزمینی.
- عدم تجهیز تاسیسات بندری متناسب با قابلیت‌های توسعه منطقه.
- وجود شکاف میان تاسیسات زیربنایی و فعالیت‌های تولیدی در برخی از نقاط نظیر بندرعباس.
- کمبود تاسیسات و تجهیزات گردشگری.
- عدم رعایت استانداردهای زیست‌محیطی در استقرار فعالیت‌ها.
- تغییر کاربری اراضی مستعد کشاورزی.
- افزایش آلودگی آب دریا و مناطق ساحلی.

۳. چشم انداز توسعه سواحل کشور

- براساس مضامین و دیدگاه‌های ترسیم شده در چشم انداز بلندمدت توسعه کشور، چشم انداز بلندمدت توسعه مناطق ساحلی به شرح زیر خواهد بود :

مناطق ساحلی کشور مناطقی هستند توسعه یافته که به عنوان پل ارتباط و تعامل با سایر کشورهای جهان، تسهیل کننده روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور بوده و ضمن کمک به ایجاد تعادل های منطقه ای، استفاده از موقعیت جغرافیایی و منطقه‌ای کشور، استفاده پایدار از منابع و قابلیت‌ها و حفظ محیط زیست، امنیت مناطق داخلی از طریق مرزهای آبی را تضمین نموده و در مجموع به عنوان نمادی از توسعه یافتگی کشور عمل می نمایند.

در این راستا سواحل شمالی کشور به عنوان الگویی برای استفاده مناسب از توانهای محیطی، حفظ و ارتقای مناظر و چشم اندازهای طبیعی و ذخائر ارزشمند اکولوژیکی، قابلیت‌های گردشگری و گذران اوقات فراغت برای مردم کشور و سایر کشورهای منطقه درکنار استفاده پایدار از سایر قابلیت‌ها و مزیت‌های کشاورزی، صنعتی، خدماتی و فرهنگی در جهت تامین نیازهای ملی و توسعه صادرات عمل می نمایند. سواحل جنوبی کشور نیز به عنوان نمادی از اقتدار ملی با استفاده مناسب از منابع آبهای آزاد و ظرفیت های کشور در زمینه منابع انرژی و معدنی، قابلیت های صنعتی، بازرگانی، حمل و نقل و ترانزیت و هم چنین قابلیت های علمی و منابع انسانی به عنوان خط مقدم تعامل کشور با جهان به حساب می آیند.

۴. اهداف بلند مدت

ایجاد توازن میان منافع حاصل از توسعه اقتصادی و بهره‌برداری از منابع ساحلی و قابلیت های موجود در سواحل، بهره‌مندی از فواید حاصل از حفاظت، نگهداری و بازسازی سواحل و فواید حاصل از به حداقل رسانیدن خسارات فیزیکی و طبیعی از مهمترین اهداف ساماندهی سواحل جهت دسترسی و بهره‌گیری همگانی از آنها در چارچوب محدودیت‌های طبیعی و ظرفیت این سواحل برای توسعه‌ای پویا و پایدار

می‌باشد. بر این اساس، ارائه " طرح ساماندهی مناطق ساحلی " به لحاظ راهبردی و چگونگی ساماندهی، به لحاظ فیزیکی و کالبدی و به لحاظ مدیریتی نیازمند برخورداری از سه سطح همکاری میان مطالعات آمایش سرزمین (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور)، جهت ترسیم اهداف بلندمدت توسعه مناطق ساحلی، مطالعات طرح کالبدی (وزارت مسکن)، جهت تهیه طرحهای کالبدی منطقی سواحل و نهایتاً طرح مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی است (دستگاهها و نهادهای ذیربط) که در حال حاضر توسط سازمان بنادر و کشتیرانی در دست مطالعه می‌باشد.

اتخاذ رویکردی ترکیبی از سه رویکرد حفاظتی (حفاظت از محیط‌زیست منطقه ساحلی در خشکی و دریا)، توسعه‌ای (توجه به رشد اقتصادی - اجتماعی در مناطق ساحلی و تسهیل فرآیند کسب منافع اقتصادی) و مدیریتی (برقراری استراتژی فرابخشی و کاهش تضاد میان فعالیت‌های مختلف جهت بهره‌برداری مناسب از منابع ساحلی) جهت اعمال " مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی " از ضروریات می‌باشد.

بر این مبنا و با توجه به ظرفیت‌ها و گرایش‌های حاکم بر مناطق ساحلی کشور، اهداف توسعه این مناطق، بر مبنای توزیع جغرافیایی مراکز زیست و فعالیت، استقرار جمعیت در این فضاها و ارتباط میان آنها، سازماندهی فضایی و تعیین اولویت‌ها عبارتند از:

- دستیابی به توسعه پایدار اقتصادی - اجتماعی مناطق ساحلی از طریق بهره‌برداری‌های مناسب از ظرفیت‌های ساحلی.
- استفاده از دریا به عنوان دروازه‌های ارتباط و تعامل با سایر کشورها در راستای توسعه همه جانبه کشور و برون‌گرایی اقتصادی.
- حفاظت از محیط زیست مناطق ساحلی.

- تضمین حق بهره برداری عمومی از سواحل و دریا به عنوان یک ثروت ملی.
- استفاده بهینه از فضا و منابع ساحلی و کاهش رقابت در بهره برداری از این منابع میان کاربران.
- ساماندهی جوامع انسانی و تاسیسات در مناطق ساحلی و حفظ ایمنی آنها در مقابل مخاطرات محیطی و امنیتی.

۵. راهبردهای بلند مدت

۵-۱. کل نواحی ساحلی (راهبردهای عام)

- ۵-۱-۱. توسعه فعالیت های اقتصادی سازگار با ظرفیت های زیست محیطی مناطق ساحلی.
- ۵-۱-۲. ایجاد هماهنگی و همسویی و شفاف سازی در قوانین و مقررات ناظر بر فعالیت های بخشهای دولتی، تعاونی و خصوصی.
- ۵-۱-۳. ممنوع نمودن استفاده های اختصاصی از حریم سواحل و تامین دسترسی همگانی به آن.
- ۵-۱-۴. ایجاد زمینه مشارکت همگانی در ساماندهی مناطق ساحلی.
- ۵-۱-۵. حفاظت و احیای زیست بوم های ساحلی و دریایی.
- ۵-۱-۶. جلوگیری از تخریب و آلودگی محیط زیست مناطق ساحلی.
- ۵-۱-۷. ارتقاء ظرفیت های مقابله با مخاطرات محیطی و حوادث غیر مترقبه.
- ۵-۱-۸. قانونمند کردن شیوه بهره برداری، استقرار فعالیت ها و ساخت وسازها در مناطق ساحلی همراه با ایجاد بسترهای حقوقی لازم.
- ۵-۱-۹. تامین امنیت جوامع و فعالیت های مستقر در مناطق ساحلی.

۱۰-۱-۵. برقراری نظام های حقوقی و مالی ویژه در مناطق ساحلی برای هدایت
فعالیت های توسعه.

۱۱-۱-۵. ارتقای نقش موثر کشور در همکاری های منطقه ای و بین المللی بر
اساس منافع ملی.

۱۲-۱-۵. فرهنگ سازی استفاده مناسب از سواحل و دریا.

۱۳-۱-۵. استقرار نظام یکپارچه اطلاعات در مناطق ساحلی.

۱۴-۱-۵. پایش و ارزیابی مستمر فعالیت ها و اقدامات در مناطق ساحلی.

۲-۵. سواحل شمالی

۱-۲-۵. ایجاد تعادل در توزیع جمعیت و فعالیت، متناسب با منابع، توان محیطی و
ظرفیت تحمل زیست بومها در مناطق مستعد توسعه

۲-۲-۵. اتخاذ ساز و کارهای لازم برای آزاد سازی حریم سواحل دریا و رودخانه ها،
جلوگیری از آلودگی و حفظ محیط زیست و کنترل و نظارت مستمر بر
حفاظت از این حریم.

۳-۲-۵. تجهیز و تقویت مناطق مستعد و عرصه های مختلف گردشگری و ارتقاء
سطح مدیریت در ابعاد ملی و فراملی با هماهنگی بین بخشی و درون
بخشی با اولویت به کارگیری امکانات بخش خصوصی و تعاونی.

۴-۲-۵. جلوگیری از گسترش بی رویه شهرهای نوار ساحلی و ساماندهی مراکز جدید
اسکان جمعیت با توجه به محدودیت های نوارهای ساحلی.

۵-۲-۵. توسعه حفاظت از اکوتوریسم نوار ساحلی، کنترل و حفاظت از منابع آب و
خاک، حفاظت و بازسازی ذخائر منابع زنده دریایی، مقابله با آلودگی های

محیط‌زیست دریایی، تخریب جنگل‌ها و... همراه با تقویت مدیریت محیط‌زیست.

۶-۲-۵. تجهیز اسکله‌ها و بنادر صیادی، ساماندهی و ارتقاء کیفی ناوگان صیادی، توسعه آبرزی‌پروری، افزایش صنایع شیلات و توسعه صادرات از طریق بهبود مدیریت، به منظور تامین امنیت غذایی کشور.

۷-۲-۵. توسعه و تجهیز مبادی ورود و خروج دریایی و افزایش ضریب بهره برداری از بنادر و ایجاد امکانات مناسب جهت استفاده بهینه از ظرفیت‌های موجود و پاسخ‌گویی به تقاضای رو به رشد ترانزیت کالا.

۸-۲-۵. تخصیص کاربری اراضی متناسب با توانها و قابلیت‌های محیط‌ساحلی.

۹-۲-۵. استفاده از قابلیت‌های طبیعی منابع آب و خاک جهت توسعه و نوین‌سازی فعالیت‌های کشاورزی.

۱۰-۲-۵. تقویت و توسعه صنایع وابسته به کشاورزی و صنایع الکترونیک با تاکید بر استقرار صنایع پاک با توجه به محیط‌زیست حساس نواحی ساحلی و صیانت از آن در مقابل توسعه صنایع ناسازگار با محیط.

۳-۵. سواحل جنوبی

۱-۳-۵. توسعه و استقرار فعالیت‌های صنعتی مبتنی بر ذخایر و معادن موجود نفت و گاز با تاکید بر صنایع شیمیایی، پتروشیمی، صنایع معدنی و صنایع دریایی متناسب با توان محیطی و با توجه به استقرار فعالیت‌های مرتبط با حوزه گازی پارس جنوبی در سواحل خلیج فارس.

۲-۳-۵. ایجاد تعادل در توزیع و ترکیب جمعیت و تقویت مراکز جمعیتی موجود به خصوص شهرهای متوسط و کوچک با توجه به چشم‌انداز توسعه

فعالیت‌های مستقر در سواحل خلیج فارس و ضرورت جانمایی بخشی از آنها در سواحل دریای عمان.

۳-۳-۵. تامین زیرساخت‌ها و فراهم نمودن زمینه توسعه و احداث تاسیسات گردشگری و بهره‌برداری از ظرفیت‌های تاریخی و طبیعی با مشارکت بخش خصوصی و تعاونی به ویژه در سواحل خلیج فارس.

۴-۳-۵. برخورد اصولی با مسایل اقلیمی و زیست‌محیطی مانند فرسایش خاک، آلودگی‌های محیط‌زیست دریایی، دفع فاضلاب و... و حفاظت از اکوسیستم نوار ساحلی با تاکید بر زیست گاه‌های حساس و گونه‌های آسیب پذیر گیاهی و جانوری به ویژه در سواحل خلیج فارس.

۵-۳-۵. تقویت و تجهیز اسکله‌ها و بنادر صیادی، حفاظت و بازسازی ذخایر، توسعه صید و پرورش آبزیان، جهت ارتقاء سهم صنایع شیلاتی در این منطقه و گسترش صید صنعتی در آبهای دور متناسب با توان محیطی آنها.

۶-۳-۵. توسعه و تجهیز ارتباطات دریایی (کابوتاژ)، تقویت مبادی ورودی و خروجی دریایی و توسعه زیرساخت‌های بازرگانی به منظور استفاده مطلوب‌تر از ظرفیت‌های موجود جهت پاسخ‌گویی به تقاضای روبه رشد ترانزیت کالا.

۷-۳-۵. بهسازی و توسعه شبکه‌های زیربنایی، تامین منابع آب و تقویت راههای ارتباطی متناسب با استقرار فعالیت و جمعیت، از طریق شبکه‌های ارتباطی سریع و تجهیزات شهری.

۶. اقدامات اجرایی

- تدوین چارچوب و شرح خدمات مطالعات طرح جامع ساماندهی سواحل به صورت یکپارچه شامل سه سطح راهبردی، ساختاری و مدیریتی

شرح خدمات سطوح سه گانه این طرح و برنامه زمانبندی آن با توجه به مطالعاتی که تحت عنوان "مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی" توسط وزارت راه و ترابری در دست انجام است توسط کارگروهی متشکل از نمایندگان سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و وزارتخانه های مسکن و شهرسازی و راه و ترابری با کسب نظر سایر دستگاههای اجرایی ذی ربط تهیه و به تصویب شورای مرکب از نمایندگان مذکور در ماده ۶۳ قانون برنامه چهارم توسعه خواهد رسید.

- تدقیق و تفصیل راهبردهای آمایشی مناطق ساحلی براساس جهت گیری های ملی، بخشی و استانی آمایش سرزمین
- تعیین کاربری های اراضی در راستای تحقق راهبردهای ساماندهی سواحل و متناسب با ویژگی های هر یک از مناطق ساحلی
- تهیه و تدوین ضوابط و مقررات ساخت و ساز بر حسب هر یک از کاربری ها در درون هر منطقه
- تعیین محدوده نوارهای ساحلی چهارگانه
- طراحی ساختار مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی
- تدوین برنامه مدیریت زیست محیطی مناطق ساحلی
- تدوین برنامه مدیریت ویژه نوار ساحلی
- تدوین برنامه اجرایی کاربری مطلوب مناطق ساحلی
- تدوین برنامه مشارکت عمومی در توسعه و مدیریت مناطق ساحلی
- تدوین قوانین و مقررات مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی

- تدوین برنامه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی مرتبط با مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی
- تهیه پایگاه اطلاعات جغرافیایی مناطق ساحلی
- تدوین برنامه نظارت و ارزشیابی مناطق ساحلی
- تدوین برنامه آموزش، پژوهش و اطلاع‌رسانی
- اجرای طرح مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی براساس نتایج مطالعات پس از تصویب آن در مراجع ذی‌ربط

جمهوری اسلامی ایران

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

سند توسعه ویژه (فرابخشی)

"مقاوم سازی و کاهش خطرات ناشی از زلزله"

در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
جمهوری اسلامی ایران

«موضوع بند (ج) ماده ۱۵۵ قانون برنامه چهارم توسعه»

سند توسعه ویژه (فرابخشی) مقاوم سازی و کاهش

خطرات ناشی از زلزله

مقدمه

ایران از نظر لرزه‌خیزی در منطقه فعال جهان قرار دارد و به گواهی تاریخ دو هزار سال اخیر بویژه اطلاعات مستند علمی و مشاهدات قرن بیستم از خطرناکترین مناطق جهان در اثر زمین لرزه‌های پر قدرت محسوب می‌شود. در سالهای اخیر به طور متوسط هر پنج سال یک زمین لرزه با صدمات جانی و مالی بسیار بالا در نقطه‌ای از کشور رخ داده است و در حال حاضر ایران در صدر کشورهایی است که وقوع زلزله در آن با تلفات جانی بالا همراه است. گرچه جلوگیری کامل از خسارات ناشی از زلزله‌های شدید بسیار دشوار است لیکن با افزایش سطح اطلاعات در رابطه با لرزه‌خیزی کشور، آموزش همگانی و ترویج فرهنگ ایمنی، شناسایی و مطالعه دقیق وضعیت آسیب‌پذیری مستحدمات (ساختمانها، تأسیسات زیربنایی و شریان‌های حیاتی) و ایمن‌سازی و مقاوم‌سازی صحیح و اصولی آنها، می‌توان تا حد مطلوب تلفات و خسارات ناشی از زلزله‌های آتی را کاهش داد.

از آنجا که موضوع زلزله و ایمن‌سازی مستحدمات موجود نیازمند یک نگاه برنامه‌ای و کلان بوده بر این اساس سند "کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله" بعنوان یک سند فرابخشی یا ویژه مد نظر قرار گرفته و تدوین شده است. در ادامه قبل از ارائه سند فرابخشی "کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله" ابتدا برخی از مفاهیم معرفی و سپس وضعیت موجود کشور از نظر زلزله بررسی شده و تجربیات و دستاوردهای کشور و

مهمترین چالشهای موجود در این زمینه ارائه می‌شود. جایگاه موضوع کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله در برنامه‌ها و سیاستهای کلان کشور نیز در یک قسمت جداگانه مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت سند کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله که شامل چشم‌انداز، اهداف آرمانی، اهداف کیفی، سیاستها و برنامه‌های عملیاتی می‌باشد ارائه شده است.

۱. مدیریت بحران زلزله، وضعیت موجود، دستاوردها و چالش‌ها

۱-۱. مدیریت بحران

۱-۱-۱. انواع بحرانهای طبیعی

حیاتی‌ترین بخش پیشگیری اجرایی اثرات، عبارت از درک کامل ماهیت تهدید است. مقابله با سوانح در هر کشور و یا هر منطقه، متفاوت و متنوع می‌باشد. بعضی کشورها در معرض سیل بوده، برخی پیشینه‌ای از خسارت‌های ناشی از طوفان‌های استوایی دارند و برخی بعنوان مناطق لرزه‌خیز شناخته می‌شوند. اکثر کشورها در معرض ترکیبی از مخاطرات هستند و میزان خسارت‌های بوجود آمده در یک منطقه به عوامل مختلفی وابسته است.

– سیل‌ها و مخاطرات مربوط به جریان آب: *Floods and Water Hazards*

سیل جریان‌هایی با فشارهای مکانیکی سریع آب را ایجاد می‌کند که در سطح زمین ایجاد می‌شود. جریان‌های آبی با سرعت حرکت می‌کنند و جریان‌های متلاطم حاصل از آن، مردم و حیوانات را در اعماق نسبتاً کم در بر می‌گیرد. موادی که توسط آب حمل می‌شود نیز بسیار مخرب و صدمه زننده هستند.

- زمین‌لرزه‌ها *Earthquakes*:

انرژی لرزه‌ای از اعماق زمین به سطح منتقل می‌شود. لرزش‌ها باعث خرابی و ویرانی ساختمانها و تاسیسات و کشته و زخمی شدن افراد می‌شود.

- فوران آتش فشان: *Volcanic Eruption*

فوران آتشفشان، انفجاری و یا تدریجی و آهسته است و گاه این فوران خاکسترهای داغ، گاز و گرد و غبار را به همراه دارد. فشار انفجار گاه باعث نابودی ساختمان‌ها، جنگل‌ها و همه چیزهایی که در نزدیکی آتشفشان هستند، می‌شود.

- ناپایداری زمین یا زمین لغزش *Land Instabilities*:

زمین لغزش با حرکت زمین‌های اطراف و یا مدفون نمودن آن‌ها باعث نابودی ساختمان‌ها، جاده‌ها، خطوط لوله و کابل‌ها می‌شود. سقوط سنگ، باعث تخریب ساختمان‌ها و صدمه ساکنین در محیط می‌شود.

- طوفان‌ها، گردبادها و بادهای قوی استوایی:

فشار و مکش باد در فاصله زمانی کوتاهی همه چیز را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بادهای شدیدی که روی ساختمان‌ها وارد می‌آید، گاه سبب ویرانی آن‌ها می‌شود. بیشتر ویرانی‌ها مربوط به ساختمان‌ها و موارد غیز ساختمانی از قبیل: پوشش سقف‌ها، نما و دودکش‌های سست می‌شود.

- مخاطرات خشکسالی و بیابان زایی:

نبود آب سلامت محصولات، درختان، چهارپایان و بشر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بر اثر خشکسالی، زمین‌ها تحت فرسایش و خطر سیل گرفتگی قرار می‌گیرند. این امر

تدریجی است اما اگر ژ کنترل نشود، با از بین رفتن همه جانداران، مردم مجبور به ترک محل زندگی خود می‌شوند و آبادیها به ویرانی می‌گراید.

۱-۱-۲. زلزله و پیامدهای آن

زلزله به خاطر تفاوت‌های زیر با سایر بلایای طبیعی، از اهمیت خاصی برخوردار است:

الف) قدرت تخریب بسیار زیاد

ب) زمان بسیار کوتاه وقوع، که تقریباً در اکثر قریب به اتفاق موارد، کمتر از یک دقیقه بوده و لذا امکان هرگونه مقابله همزمان را بسیار مشکل می‌سازد.

ج) حوزه تخریب وسیع که دهها و گاهی صدها کیلومتر مربع را شامل می‌گردد.

د) ادامه تهدیدات ناشی از خطر پس‌لرزه‌ها که گاهی به بیش از یکسال می‌انجامد.

هـ) پیش‌بینی وقوع آن با تقریب مطلوب و عملی بسیار مشکل بوده و گاهی

پیش‌بینی دقیق وقوع آن نظیر سایر بلایای طبیعی، در حال حاضر تقریباً غیرممکن می‌نماید.

اما اهمیت بیشتر بشر به پدیده زلزله در قرن گذشته بطور عمده می‌تواند ریشه در

عوامل زیر داشته باشد:

- افزایش تعداد شهرها در نقاط مختلف که بعضاً در مناطق فعال لرزه‌خیز بوده است.
- گسترش شهرها و بزرگ شدن آنها بطوری که گسل‌های زیادی در داخل مناطق شهری قرار گرفته‌اند.
- افزایش تراکم جمعیت شهرها که باعث افزایش تعداد قربانیان زلزله گردیده است.

- افزایش کمی و کیفی تأسیسات و امکانات مختلف شهری، که باعث افزایش خسارات مالی ناشی از زلزله شده است.
- پیشرفت دانش لرزه‌شناسی و مهندسی زلزله، که بشر را قادر به ثبت اطلاعات زلزله‌های گذشته و تجزیه و تحلیل هر چه دقیقتر آنها نموده است.

۱-۱-۳. تعریف بحران و مدیریت بحران

بحران در طول تاریخ همواره با انسان بوده و نسل‌های بشری همواره مجبور به تحمل بحرانها و خسارات و صدمات ناشی از آن می‌باشند، البته پس از چندی، بشر از مشقات آن رهایی یافته و بهبودی حاصل شده و زندگی بشری همچنان ادامه یافته است. بطور کلی با توجه به تعاریف مختلفی که از بحران موجود می‌باشد، آنرا بدین صورت می‌توان تعریف نمود:

بحران

حادثه‌ای است که بطور طبیعی و یا بوسیله بشر، بطور ناگهانی و یا بصورت فزاینده بوجود آید و سختی و مشقتی را به جامعه انسانی تحمیل نماید، که برای برطرف کردن آن نیاز به اقدامات اضطراری، اساسی و فوق‌العاده باشد.

با عنایت به تعریف و مفهوم بحران، بدیهی است که مدیریت بحران دربرگیرنده یک سری عملیات و اقدامات پیوسته و پویا بوده و بطور کلی براساس تابع کلاسیک مدیریت که شامل موارد برنامه‌ریزی، سازماندهی، تشکیلات، رهبری و کنترل است، استوار می‌باشد. تعریف جامع مدیریت بحران را می‌توان بدین شرح ارائه نمود.

مدیریت بحران

مدیریت بحران علمی کاربردی است که بوسیله مشاهده سیستماتیک بحرانها و تجزیه و تحلیل آنها در جستجوی یافتن ابزاری است که بوسیله آنها بتوان از بروز

بحران‌ها پیشگیری نموده و با در صورت بروز آن در خصوص کاهش آثار آن، آمادگی لازم، امدادسانی سریع و بهبودی اوضاع اقدام نمود. بنابراین مدیریت بحران فرآیند عملکرد برنامه‌ریزی مقامات دولتی و دستگاه‌های اجرایی دولتی و عمومی را تا بهبود اوضاع تا سطح وضعیت عادی، مشخص می‌کند.

۱-۱-۴. لزوم سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان مدیریت بحران

سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان مدیریت بحران از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برای مقابله با بحران و تهدیدهای ناشی از آن در کشورهای مختلف برخوردار می‌باشد، چرا که با در نظر گرفتن چنین سیاست واضح و روشنی است که کشورها و مسئولان ذی‌صلاح در مدیریت بحران قادر به انجام اقدامات و عملیات لازم و ضروری خواهند بود. بدیهی است که در صورت عدم وجود سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مشخص در این زمینه، ترتیبات و اقدامات لازم برای مقابله با بحران با مشکلاتی روبرو شده و در نتیجه خسارات انسانی و مالی افزایش یافته و در کل، کشور متضرر خواهد گردید.

یک سیاست‌گذاری ملی - اجرایی واضح و روشن، می‌باید حاوی مطالب زیر باشد:

- مشخص کننده نقش اساسی رهبری دولت در کلیه امور مربوط به بحران

- نشان دهنده جایگاهی برای قانون‌گذاری و دستورالعمل‌های مربوط

- مشخص کننده یک ساختار سازمانی مطلوب و کارا و همچنین تقسیم کار

اصولی

- مشخص کننده جهت‌گیری خاص به منظور تخصیص و کاربرد بهینه منابع

موجود برای مقابله با خطر بحران

- تعریف دقیق خطر تهدید کننده بحران
- شناخت کامل اثرات ناشی از بحران
- شناخت تشکیلات مناسب سازمانی که باید آماده پاسخگویی سریع و بهبود اوضاع در مواقع بروز بحران باشد.
- تعریف رابطه بین سیاست ملی مدیریت بحران با سیاست‌های در نظر گرفته شده در بخش‌های دیگر (بالاخص بخش توسعه ملی و حفاظت از محیط زیست)

۱-۱-۵. چرخه مدیریت بحران

چرخه مدیریت بحران، عناصر اساسی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مدیریت بحران را تشکیل داده و بخش‌های مختلف آن شامل پیشگیری، کاهش اثرات، آمادگی، پاسخگویی و امدادرسانی، بهبودی و توسعه می‌باشد. هر یک از بخش‌های چرخه مدیریت بحران، باید بطور کامل مورد بررسی قرار گرفته و با توجه به اولویت‌بندی مورد نظر دولتها، در سیاست‌گذاری ملی مدنظر قرار گیرد.

• پیشگیری از بحران

کلیه اقداماتی که موجب پیشگیری از وقوع بحران‌ها و همچنین باعث جلوگیری از اثرات مخرب آن بر جامعه شود، در این بخش مورد بررسی قرار می‌گیرد. بعنوان مثال می‌توان به بالا بردن کیفیت طراحی و اجرای ساختمانها و تأسیسات زیربنایی اشاره کرد.

• کاهش اثرات مخرب بحران

کلیه عملیات و اقداماتی که تحت یک برنامه منسجم و جامع برای کاهش اثرات بحران در یک کشور و یا برای منطقه خاصی انجام می‌گیرد، را می‌توان بعنوان کاهش اثرات بحران نام برد. بعنوان مثال می‌توان به اقدامات پیش‌آگاهاننده و تهیه و کاربرد آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های ساختمانی اشاره نمود.

• آمادگی

شامل کلیه عملیات و اقداماتی است که دولت‌ها، جوامع و همچنین افراد را قادر به انجام عکس‌العمل سریع و کارا در مواقع بروز بحران می‌نماید. اقدامات آماده‌سازی در کل، شامل تهیه یک برنامه ضد بحران، برآورد دقیق منابع و همچنین آموزش کارکنان می‌باشد.

• امداد رسانی

فعالیت‌های مربوط به امداد رسانی معمولاً کلیه عملیات و اقداماتی است که باید قبل و بعد از وقوع بحران را شامل شود، این عملیات و اقدامات کلاً در جهت حفاظت از جان مردم، تأسیسات و دارایی‌های موجود صورت می‌پذیرد.

• بهبودی

این بخش از چرخه مدیریت شامل کلیه عملیات و اقداماتی است که به منظور عادی سازی شرایط و اوضاع و احوال یک کشور یا بخشی از کشور بعد از وقوع بحران صورت می‌پذیرد. مرحله عادی‌سازی در برخی موارد ممکن است بین ۵ تا ۱۰ سال به

طول انجامد. مرحله بهبودی و عادی‌سازی اوضاع، معمولاً توأم با بهسازی و بازسازی نیز می‌باشد.

• توسعه عمرانی

توسعه فزاینده عمرانی و مدرنیزه شدن جوامع با بحران و مدیریت بحران آنها رابطه‌ای مستقیم دارد، چرا که بحران بعنوان عامل اصلی تهدیدکننده برنامه‌های توسعه عمرانی کشورها، همواره تأثیر بازدارنده‌ای بر روند توسعه پایدار کشورها داشته و بخشی از منابع و امکانات کشورها را از مسیر تخصیص به برنامه‌های توسعه باز می‌دارد.

بررسی بخش‌های مختلف چرخه مدیریت بحران نشانگر آن است که در انتخاب گزینه‌های سه گانه آمادگی، امداد رسانی، بهبودی و عادی سازی، هیچ‌گونه حق انتخابی برای کشورها موجود نمی‌باشد. در واقع در سیاست‌گذاری ملی اولویت‌های ۱ تا ۳ باید به ترتیب به امور «آماده‌سازی»، «امداد رسانی» و «بهبودی و عادی سازی شرایط» داده شده و اولویت‌های ۴ تا ۶ به ترتیب برای گزینه‌های «توسعه عمرانی»، «کاهش اثرات» و «پیشگیری» منظور گردد.

۲. وضعیت آسیب‌پذیری کشور

ایران از نظر لرزه‌خیزی در منطقه فعال جهان قرار دارد و به گواهی تاریخ دو هزار سال اخیر و مخصوصاً اطلاعات مستند و علمی و مشاهدات قرن بیستم از خطر خیزترین و پرخسارت‌ترین مناطق جهان در اثر زمین لرزه‌های پر قدرت محسوب می‌شود. در سالهای اخیر به طور متوسط هر پنج سال یک زمین‌لرزه با صدمات جانی و مالی بسیار بالا در نقطه‌ای از کشور رخ داده است و در حال حاضر ایران در صدر کشورهایی است

که وقوع زلزله در آن با تلفات جانی بالا همراه است. گرچه جلوگیری کامل از خسارات ناشی از زلزله‌های شدید بسیار دشوار است ولیکن با مطالعه دقیق نقاط ضعف و آسیب‌پذیری تأسیسات و مقاوم‌سازی صحیح و اصولی آنها تا حد مطلوب می‌توان خسارات انسانی، اقتصادی و ... را کاهش داد.

۱-۲. واقعیت‌های خطر زلزله در ایران

- وجود گسل‌های فراوان در سراسر پوسته ایران و وقوع زلزله‌های شدید در طول تاریخ در راستای گسل‌های شناخته شده؛
- اندازه‌گیری‌های دقیق نشان می‌دهد که پوسته ایران در حال حرکت است. منطقه زاگرس حدود ۳ سانتی‌متر و شمال ایران حدود یک سانتی‌متر در سال در حال حرکت است که بیانگر تجمع انرژی در سراسر پوسته زمین است؛
- بطور خاص بررسی دقیق‌تر گسل‌های اطراف تهران و اندازه‌گیری لرزه‌ای نشانگر فعال بودن گسلها (تجمع انرژی در راستای گسلها) است و وقوع زلزله شدید بسیار متحمل خواهد بود. ۶۵٪ احتمال برای وقوع زلزله‌ای با بزرگی بیش از ۷ در ۱۰ سال آینده برآورده شده است. این زلزله حداقل تا شعاع ۱۰۰ کیلومتری تأثیرگذار خواهد بود؛
- نقشه‌های پهنه‌بندی خطر زلزله نشان می‌دهد که اکثر مناطق کشور در معرض وقوع زلزله شدید و یا نسبتاً شدید قرار دارند؛
- بخشی از آمار خسارات وارده در زلزله‌های گذشته و هزینه‌های بازسازی در جدول زیر آورده شده است:

زلزله	زمان	بزرگی	تلفات انسانی (نفر)		خسارات مستقیم (میلیارد ریال)	سرمایه گذاری دولت در بازسازی (میلیارد ریال)
			۱۵۰۰۰	۳۰۰۰۰		
منجیل	۶۹/۲/۳۱	۷/۱	۱۵۰۰۰	۳۰۰۰۰	۷۶۰	۶۳۰
بجنورد	۷۵/۱۱/۲۶	۶/۱	۹۰	۲۶۰	۱۷۳	۱۷۰
اردبیل	۷۵/۱۲/۱۰	۵/۵	۹۸۰	۲۶۰۰	۲۵۵	۲۷۰
قائن	۷۶/۲/۲۰	۶/۶	۱۵۶۷	۳۵۰۰	۲۹۲	۲۷۰
اوج	۸۱/۴/۱	۶/۲	۲۳۰	۱۵۰۰	۶۳۰	۲۵۰
۳	۸۲/۱۰/۱۵	۶/۵	۲۷۰۰۰	۳۰۰۰۰	۴۰۰۰	۵۰۰۰

- خسارات غیرمستقیم چندین برابر خسارات مستقیم می باشد.
- هزینه های بازسازی چند برابر سرمایه گذاری دولتی است.

۲-۲. واقعیتهای آسیب پذیری مستحدثات کشور در برابر زلزله

الف) آسیب پذیری ساختمانها

- توسعه کشور و ساخت و سازها در چندین دهه گذشته غالباً ناسازگار با میزان خطر زلزله برآورده شده، بوده است؛
- مطالعات علمی و دقیق تحلیلی و آزمایشگاهی ثابت کرده است که بسیاری از ساختمانهای موجود در برابر زلزله های قوی آسیب پذیر هستند. تجربه وقوع زلزله در گذشته و بخصوص در سالهای اخیر، آسیب پذیری بالای ساختمانهای مناطق شهری و روستایی را کاملاً تایید می کنند.
- برای نمونه مطالعات در تهران نشان می دهد که اکثر ساختمانهای مسکونی (حدود ۷۰۰،۰۰۰ از ۱،۶۰۰،۰۰۰ واحد)، بیمارستانها و مراکز امداد رسانی و حدود ۵۰٪ از مدارس و مراکز علمی، تخریب و یا آسیب جدی خواهند دید.

ب) آسیب‌پذیری تأسیسات زیربنایی و شریانهای حیاتی (شبکه‌های آب، گاز، برق، مخابرات و...):

- وضعیت تأسیسات زیربنایی و شریانهای حیاتی با توجه به نظام طرحهای عمرانی در کشور از وضع نسبتاً بهتری برخوردار هستند. ولیکن به علت اهمیت، ارزش و ضرورت سرویس‌دهی آنها پس از زلزله و آثار ثانویه‌ای ناشی از زلزله (انفجار، آتش‌سوزی، نشست مواد شیمیایی و سمی و ...) باید از سطح ایمنی بالاتری برخوردار باشند. لذا ایمن‌سازی آنها با توجه به وضعیت نامطلوب موجود از اولویت ویژه‌ای برای کشور برخوردار است.
- در سیستم شریانهای حیاتی تهران، قطع و احتمال آتش‌سوزیهای گسترده ناشی از انفجار لوله‌های گاز و ترکیدگی لوله‌های آب زیاد است.

۳. اقدامات و دستاوردها

باتوجه به خطرپذیری کشور و وقوع زلزله‌های شدید در سالهای اخیر، تاکنون اقدامات و طرح‌های مختلفی اجرا شده و که بررسی این برنامه و دستاوردهای بدست آمده در این قسمت می‌تواند در طراحی سند فرابخشی کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله می‌تواند مفید باشد.

۳-۱. برنامه مقاوم‌سازی ساختمان‌های عمومی و دولتی مهم، تأسیسات زیربنایی و شریان‌های حیاتی کشور، بعنوان یک اقدام پیشگیرانه

با توجه به خطرپذیری کشور در برابر زلزله، معاونت امور فنی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، اقدامات همه جانبه‌ای را در قالب برنامه‌های کلان، دراز مدت و

تدریجی برای کاهش خطرپذیری، در دستور کار خود قرار داد. در این برنامه با همکاری وزارت کشور، وزارت مسکن و شهرسازی، شورای پژوهش‌های علمی کشور، پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در قالب «شورای کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله» اقدامات ذیل انجام شده است:

۱. تدوین سیاستها و خط‌مشی‌ها
۲. تهیه ساختار اجرایی مناسب برای برنامه کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله. برای انجام امور اجرایی این طرحها با بررسی شیوه‌های مختلف برای تحقق اهداف والای برنامه از عامل چهارم - مدیریت طرح - بهره گرفته شده که در تسهیل و تسریع امور نقش بسزائی داشته است. همچنین بمنظور نظارت دقیق بر مراحل مختلف کار بویژه کنترل کیفی گزارشات مشاوران توسط سازمان (پس از تایید دستگاه اجرایی و بصورت کنترل مضاعف) از توان تخصصی جمعی از کارشناسان و متخصصان زلزله بهره‌برداری مناسبی صورت پذیرفته است. قابل ذکر است سیاست بهره‌گیری از توان مدیریت طرح و گروه هدایت فنی طرحها موجب گردیده نقش سازمان مدیریت، بدرستی ایفا گردد. بمنظور پشتیبانی تخصصی برنامه و تنظیم سیاستها و خط‌مشی‌های کلان آن، از توان بخشهای مختلف تحقیقاتی، تخصصی و حرفه در قالب کمیته‌های تخصصی استفاده شده است. این کمیته‌ها شامل: کمیته تخصصی مقاوم‌سازی، کمیته تخصصی ساخت و ساز اصولی، کمیته تخصصی آموزش همگانی و ارتقاء فرهنگ ایمنی، کمیته تخصصی بهسازی و نوسازی ساختمان و مسکن روستایی و کمیته تخصصی بهبود کیفیت مصالح و فناوری ساخت بوده و با مشارکت مجموعه‌های ذیربط تشکیل می‌گردد.

۳. تدوین تراز ایمنی و سطوح عملکرد ساختمانهای مهم و تأسیسات زیربنایی به منظور اولویت‌بندی مقاوم‌سازی آنها

۴. تدوین دستورالعمل‌های اجرایی مقاوم‌سازی ساختمانهای موجود در برابر زلزله و ابلاغ به دستگاههای اجرایی

۵. آموزش و ارزیابی مهندسان مشاور از نظر توانایی در امر مقاوم‌سازی سازه‌ها

۶. برگزاری دو دوره آموزش مقاوم‌سازی ساختمانها برای مهندسان سازه

۷. تهیه برنامه‌های آموزشی و تبلیغی در تنویر افکار عمومی نسبت به اهمیت موضوع زلزله

۸. مبادله موافقتنامه، تخصیص اعتبار، هدایت و نظارت ۲۴ طرح مطالعه و اجرای مقاوم‌سازی شامل:

- بیمارستانهای بزرگ و مراکز امداد رسانی و آتش‌نشانی

- ساختمانهای استراتژیک و مراکز مهم دفاعی

- مراکز آموزش عالی و مدارس

- پل‌های مهم شهر تهران و پل‌های مهم راه‌آهن

- تأسیسات مهم نفت و گاز و پالایشگاههای اصلی کشور

- مراکز مهم مخابراتی، اطلاع‌رسانی و صدا و سیما

- تأسیسات مهم تولید و توزیع برق و شبکه آبرسانی شهری

مجموع بودجه این طرحها در سال ۱۳۸۱ بالغ بر یکصد میلیارد ریال و در سال

۱۳۸۲ دویست میلیارد ریال بوده است و در تمامی این طرحها فعالیت به شکل مناسبی

آغاز شده است.

۹. پادار نمودن طرحهای مقاومسازی تا سال ۱۳۸۸

۱۰. تخصیص اعتبار برای طرح جامع بهسازی مسکن روستایی در قانون بودجه سال ۱۳۸۲ که اعتباری معادل دویست میلیارد ریال دارد و با کمک بنیاد مسکن انقلاب اسلامی هماهنگی مناسبی با طرحهای مقاومسازی ایجاد شده است.

۳-۲. طرح جامع بهسازی مسکن روستایی، بعنوان یک اقدام پیشگیرانه

در نظام اقتصادی و سکونت کشور، روستا و روستایی همواره جایگاهی حساس داشته است. امروزه نیز با وجود بیش از ۶۰۰۰۰ روستا، بالغ بر ۲۵ میلیون نفوس روستایی و در حدود ۳۸٪ جمعیت کشور، همچنان جایگاهی با اهمیت دارد و با توجه به آسیب‌پذیری بالای ساختمان‌های روستایی، توجه خاص مسئولان و برنامه‌ریزان کشور را می‌طلبد. از اینرو بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با یک برنامه بلندمدت و با همکاری با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، طرح جامع بهسازی ساختمان و مسکن روستایی را از سال ۱۳۸۱ اجرایی نموده است. در این طرح با ارائه تسهیلات به روستائیان طی چند برنامه پنج‌ساله توسعه کشور و با نظارت بنیاد مسکن، نوسازی ساختمان‌های روستایی با مشارکت روستائیان، صورت می‌پذیرد.

۳-۳. طرح جامع مدیریت بحران شهر تهران

در ششمین اجلاس کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی در سال ۱۳۷۸، تهیه طرح جامع مدیریت بحران شهر تهران به شهرداری تهران محول گردید. براساس بخشنامه معاون اول محترم ریاست جمهوری، مبنی بر تهیه طرح توسط شهرداری تهران با

هماهنگی معاونت امور عمرانی وزارت کشور، تمامی سازمانها و نهادها موظف به همکاری در روند تهیه طرح شدند.

با تشکیل شورای هماهنگی طرح جامع مدیریت بحران شهر تهران و دبیرخانه آن، سازماندهی اقدامات آغاز و در قالب ۲۲ کمیته تخصصی، پشتیبانی تخصصی دبیرخانه صورت پذیرفت و در نهایت طرح جامع مدیریت بحران شهر تهران در سال ۸۰، به تصویب هیأت محترم وزیران رسید. ستاد مدیریت بحران شهر تهران شامل حوزه فرماندهی، مرکز مدیریت بحران شهر تهران و ستادهای بحران مناطق ۲۲ گانه و نواحی شهر تهران می باشد و کلیه فعالیتهای مرکز مدیریت بحران را در مراحل مختلف بحران تحت نظارت خود دارد و در هنگام و پس از بحران، فرماندهی عملیات را به عهده دارد. مرکز مدیریت بحران شهر تهران جایگاه اصلی تمرکز فعالیتهای مدیریت بحران شهر تهران است و در شرایط غیر بحرانی وظایف این مرکز ایجاد هماهنگی لازم در تدوین برنامه‌های مقابله، اجرای برنامه پیشگیری و کاهش اثرات و هماهنگی در اجرای برنامه‌های مقابله و بازسازی است.

بر اساس ساختار این طرح، توزیع مسئولیت بین ارکان طرح صورت پذیرفته و فعالیت‌های باقی‌مانده، مانند ایجاد مرکز مدیریت بحران (اتاق بحران) در دست پیگیری است. برگزاری مانور و تمرین در سه نوبت انجام شده است. در سال ۱۳۸۰ در یک منطقه، در سال ۱۳۸۱ در دوازده منطقه و در سال ۱۳۸۲ در کلیه مناطق شهر تهران برگزار گردیده است.

۳-۴. طرح جامع امداد و نجات

بر اساس ماده ۴۴ قانون برنامه سوم توسعه کشور مقرر گردید به منظور کاهش اثرات بلایای طبیعی و ایجاد آمادگی لازم در مردم و تعیین دقیق نقش و وظایف دستگاه‌های اجرایی برای مقابله با حوادث و سوانح طبیعی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران با هماهنگی وزارت کشور و نیروی مقاومت بسیج، طرح جامع امداد و نجات را با همکاری دستگاه‌های ذیربط تهیه و به تصویب هیأت وزیران برساند. بر این اساس از سال ۱۳۸۰ کمیته‌های تخصصی مرتبط تشکیل و سازماندهی اقدامات لازم صورت پذیرفت و در نهایت در تاریخ ۸۲/۱/۲۳ این طرح به تصویب هیأت محترم وزیران رسید. در این طرح به منظور سیاست‌گذاری کلی، برنامه‌ریزی ملی و نظارت عالیه، ستاد حوادث و سوانح غیرمترقبه کشور، پیش‌بینی شده است. این ستاد متشکل از ۱۳ وزیر و ۸ رئیس سازمان و نهادهای دولتی مرتبط می‌باشد که ریاست آن بر عهده وزیر کشور است. عملیات اجرایی ستاد توسط دبیرخانه ستاد در وزارت کشور پی‌گیری می‌شود. به منظور تحقق بخشیدن به سیاست‌های تعیین‌شده توسط این ستاد، در سطح استان‌ها و شهرستان‌ها نیز ستادهای مشابه پیشنهاد گردیده است.

در این طرح برای پی‌گیری مجموعه اقدامات لازم برای ایجاد آمادگی، در زیر مجموعه ستاد، کارگروه ملی و کارگروه‌های استانی آمادگی تشکیل می‌گردد. در زیر مجموعه این کارگروه، تعداد ۲۳ کارگروه تخصصی پیش‌بینی گردیده است که در سه شاخه عملیات، پیشگیری و آموزش با همکاری دستگاه‌های مسئول مباحث اجرایی را باید پی‌گیری نمایند. اتاق مدیریت بحران کشور جایگاه اصلی تمرکز فعالیتهای مدیریت بحران خواهد بود. طراحی این اتاق در دست پیگیری است.

۴. چالشها

در بررسی وضعیت کشور چالشهای بسیاری در مواجهه با موضوع بلایای طبیعی بویژه زلزله مشاهده می گردد. از جمله این چالشها به موارد زیر می توان اشاره کرد.

- عدم توجه جدی به فرهنگ ایمنی و خود امدادی در برابر زلزله و نیاز به ارتقای دانش، افزایش باور و اصلاح نگرش.
- کمبود برنامه های آموزشی برای اقشار جامعه
- نیاز به ارتقای مهارتها و واکنش های درست در هنگام رخداد زلزله
- نهادینه نبودن و کمبود اعتبارات آموزش همگانی و ترویج فرهنگ ایمنی
- آگاهی های اندک جامعه در مورد زمین لرزه و زندگی ایمن با زلزله
- نیاز به ایجاد نمایشگاه ها و موزه های زلزله
- عدم انعکاس مناسب برنامه های آموزش همگانی زلزله در رسانه های عمومی
- نیاز به برگزاری مانورها و تمرین های آمادگی در برابر زلزله
- کمبود مطالعات لرزه خیزی پوسته ایران و مخاطرات زمین شناختی و ژئوتکنیکی
- نیاز به ارزیابی رفتار لرزه ای سازه ها، ساختمانها، تاسیسات زیربنایی و شریانهای حیاتی کشور
- عدم پشتیبانی مناسب در تهیه ضوابط، آیین نامه ها و دستورالعمل های طرح و اجرای سازه های مقاوم در برابر زلزله
- نبود سیستم مدیریت اطلاعات خطرپذیری زلزله کشور
- ناهماهنگی و عدم یکپارچگی بین شبکه های اطلاعات زلزله

- ایمنی نامطلوب محیط شهری و روستایی در برابر زلزله
- نبود سیستم ساخت و ساز اصولی مناسب و سازگار با زلزله
- عدم نظارت سیستمی بر ساخت و ساز و عدم کنترل فرایندها تا دستیابی به کیفیت و ایمنی مطلوب
- عدم تطابق فناوری‌های ساخت و ساز با الگوهای پیشرفته و شرایط بومی، فرهنگی و اجتماعی کشور
- تولید و بکارگیری نامناسب مصالح ساختمانی استاندارد و نیاز به بهبود کیفیت مصالح
- نیاز به توسعه آموزشهای فنی و حرفه ای در صنعت ساختمان و گسترش بکارگیری نیروی انسانی آموزش دیده، ماهر و دارای صلاحیت در بخش ساختمان
- نبود بانک اطلاعات جامع ساختمان و مسکن و شناسنامه دار نبودن ساختمانها
- خطرپذیری بالا، خسارات اقتصادی و تلفات انسانی زیاد ناشی از زلزله
- عدم امکان خدمت رسانی سریع و مناسب پس از وقوع زلزله

۵. جایگاه موضوع کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله در برنامه‌ها و سیاستهای کلان کشور

۵-۱. سیاستهای کلی نظام

مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۸۱ در بیان سیاستهای کلی نظام در بخش مسکن نکات مهمی را در مورد مقاومسازی ساختمان‌ها به تصویب رسانده است. برخی از این نکات عبارتند از:

«- ایمن‌سازی و مقاومسازی محیط شهری و روستایی با تدوین و تصویب قوانین، تدوین و اجرای برنامه‌های جامع برای ساماندهی و ارتقاء وضعیت مسکن روستایی با اولویت مناطق آسیب‌پذیر از سوانح طبیعی، بهسازی بافت، ایمن‌سازی و نوسازی واحدهای مسکونی متناسب با ویژگی‌های بومی و ایجاد نظام پس‌انداز و تأمین مالی مسکن روستایی»

این مجمع راهکارهایی را برای مقاومسازی ساختمان به صورت زیر در مصوبه مزبور ارائه نموده است:

«- ارائه الگوهای ساختمان‌سازی با مصالح بومی

تدوین روش‌ها و الگوی طراحی و ساخت، منطبق با امکانات، شرایط و مقتضیات ملی و محلی

پیش‌بینی تمهیدات لازم به منظور افزایش عمر ساختمان‌ها، سبک‌سازی، مقاومسازی ساختمان‌ها در برابر زلزله و سایر عوامل تخریبی به ویژه حریق»

مجمع تشخیص مصلحت نظام، در سال ۱۳۸۲ و پس از زلزله بم راهبردها و راهکاری دیگری را به منظور کاهش مخاطرات ناشی از زلزله تصویب نموده و ارائه داده است که برخی از نکات مهم آن عبارت است از:

«کاهش آسیب‌پذیری وضعیت موجود محیط شهری و روستایی در برابر زلزله با محوریت حفظ جان انسان‌ها» از طریق:

- تدوین و اصلاح طرح‌های توسعه و عمران شهری و روستایی متناسب با پهنه‌بندی خطر نسبی زلزله در مناطق مختلف کشور
 - ایمن‌سازی و بهسازی لرزه‌ای ساختمان‌های عمومی و مهم، شریان‌های حیاتی و تأسیسات زیربنایی و بازسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده
 - ایمن‌سازی و بهسازی لرزه‌ای ساختمان‌های مسکونی، خدماتی و تولیدی غیردولتی با ارائه تسهیلات ویژه و حمایت‌های تشویقی و بیمه و نظایر آن
- مجمع تشخیص مصلحت نظام در سیاست‌های کلی پیشگیری و کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله همچنین موارد زیر به تصویب رسانده است:
- مکان‌یابی مراکز جمعیتی شهری و روستایی، متناسب با پهنه‌بندی خطر نسبی زلزله کشور
 - ارتقای سطح مدیریت ساخت و ساز با به کارگیری نیروهای متخصص و تربیت نیروی کار ماهر در کلیه سطوح و تقویت نظام مهندسی و تشکل‌های فنی و حرفه‌ای به منظور نظارت و ارزیابی کیفی و دقیق
 - جلوگیری از ساخت و سازهای غیرفنی و ناامن در برابر زلزله و الزامی کردن استفاده از کلیه استانداردها و مقررات مربوط به طرح و اجرا

- استانداردسازی مصالح پایه و اصلی سازه‌های و الزامی کردن استفاده از مصالح استاندارد با کیفیت مقاوم و ترویج و تشویق ساخت و سازه‌های سبک
- تهیه قوانین و مقررات لازم به منظور برخورد قانونی با جرایم ناشی از ساخت و سازه‌های غیرفنی و کاهش آستانه تحمل‌پذیری جامعه

۲-۵. سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه

مجموعه سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه که به تأیید مقام معظم رهبری نیز رسیده است «رعایت معیارهای پیشرفته برای ایمنی بناها و استحکام ساخت و سازه‌ها» و همچنین «حمایت از تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد نیازمند» در بندهای ۲۱ و ۴۱ مورد تأیید قرار گرفته است.

۳-۵. قانون برنامه چهارم توسعه

قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ماده ۳۰ به مسأله مقاوم‌سازی و ایمن‌سازی ساختمان‌ها در مقابل سوانح غیرمترقبه به ویژه زلزله از چند زاویه و به طور گسترده می‌نگرد و آن را از ابعاد مختلف مورد تأکید قرار می‌دهد.

۶. سند کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله (شامل چشم انداز، اهداف آرمانی، اهداف کیفی، سیاستها و برنامه های عملیاتی)

از آنجا که موضوع زلزله و ایمن‌سازی مستحدمات موجود نیازمند یک نگاه برنامه‌ای و کلان بوده بر این اساس سند کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله بعنوان یک سند فرابخشی یا ویژه مد نظر قرار گرفته و تدوین شد. این سند با برگزاری جلسات و انجام

کار کارشناسی بسیار با همکاری همه دستگاه ها و مجموعه های ذیربط تدوین شده و به تمام مسائل مرتبط با کاهش خطرپذیری کشور در خصوص زلزله می‌پردازد.

در این سند چشم‌انداز بصورت زیر تعریف گردیده است:

«ایران کشوری خواهد بود با مردمی آشنا و آگاه به زلزله، پیامدهای آن و چگونگی

زندگی ایمن با آن و مستحذات ایمن و سازگار با زمین‌لرزه»

برای تحقق این چشم‌انداز، چهار هدف آرمانی تعیین گردیده است:

هدف آرمانی ۱: دستیابی به جامعه‌ای آشنا و آگاه با زلزله و چگونگی زندگی ایمن

با زلزله

هدف آرمانی ۲: توسعه پژوهش‌های کاربردی، تهیه ضوابط و معیارهای ایمنی،

مدیریتی و فنی و استقرار سیستم مدیریت اطلاعات خطرپذیری زلزله کشور

هدف آرمانی ۳: استقرار سیستم ساخت و ساز اصولی و سازگار با زلزله

هدف آرمانی ۴: ایمن‌سازی ساختمانها، تاسیسات زیربنایی و تشریفات حیاتی

موجود

برای دستیابی به این چهار هدف آرمانی، اهداف کیفی، سیاستها و برنامه‌های عملیاتی مورد نیاز تعیین گردیده است. در این برنامه‌ها ضرورت دارد دستگاه‌های مسئول در هر برنامه عملیاتی، ظرف ۳ ماه از تاریخ ابلاغ، با همکاری دستگاه‌های همکار برنامه تفصیلی را در قالب دستورالعملی که توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اعلام می‌گردد، آماده و برای بررسی و اظهارنظر به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ارائه نمایند.

باتوجه به نقش، وظایف و مسئولیت‌های «ستاد عالی پیشگیری و مدیریت بحران در حوادث طبیعی و سوانح غیرمترقبه» به مسئولیت معاون اول محترم رییس جمهور و

تفویض اختیاراتهای صورت گرفته از سوی مقام معظم رهبری و رییس جمهور محترم به این ستاد در خصوص مدیریت بلایای طبیعی، در فرآیند تحقق اهداف این سند، تصویب این برنامه‌ها بر مبنای اظهار نظر سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و نظارت عالیه بر حسن انجام آنها بر عهده این ستاد خواهد بود. دستگاه‌های اجرایی مسئول هر برنامه، موظف می‌باشند سالانه دوبار گزارش عملکرد خود را به این ستاد ارائه نمایند.

همانطور که گفته شد برای دستیابی به اهداف چهارگانه آرمانی، اهداف کیفی،

سیاستها و برنامه‌های عملیاتی مورد نیاز تعیین گردیده که به شرح زیر می‌باشد:

هدف آرمانی ۱: دستیابی به جامعه‌ای آشنا و آگاه با زلزله و چگونگی زندگی ایمن با زلزله

اهداف کیفی

۱-۲. ایجاد و ارتقای فرهنگ ایمنی و خود امدادی در برابر زلزله با رویکردهای

ارتقای دانش، افزایش باور و اصلاح نگرش

۲-۲. توسعه برنامه‌های آموزشی برای تمامی اقشار جامعه از نظر کیفیت و کمیت

۳-۲. ارتقای مهارت‌ها و واکنش‌های درست در هنگام رخداد زلزله

۴-۲. افزایش امیدواری مردم به زندگی ایمن با زلزله و اعتماد به نفس لازم برای

تصمیم‌گیری و اقدام در هنگام و پس از وقوع زلزله

سیاستها

۱-۲. جلب و نهادینه کردن مشارکتهای عمومی و مردمی در فرآیندهای کاهش

خطرپذیری ناشی از زلزله

۲-۲. توسعه پژوهشهای کاربردی در آموزش

۳-۲. افزایش و نهادینه‌سازی اعتبارات آموزش همگانی و ترویج فرهنگ ایمنی

۴-۲. افزایش آگاهی‌های جامعه در مورد زمین‌لرزه و زندگی ایمن با زلزله

۵-۲. کاربردی کردن یافته‌های پژوهشی درباره آثار و پیامدهای ناشی از زلزله

برنامه‌های عملیاتی

۱-۱. ایجاد نمایشگاه‌ها و موزه‌های زلزله برای معرفی زلزله، پیامدهای آن و

چگونگی زندگی ایمن با زلزله

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت کشور

دستگاه اجرایی همکار: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

اهداف کمی: تا پایان برنامه ۶ نمایشگاه و موزه زلزله در ۶ استان لرزه‌خیز کشور

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۶-۱۳۸۸

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۵۰۰۰ ۳۰۰۰۰ (برمبنای

مطالعه سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد).

۲-۱. ایجاد و توسعه دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت و کاربردی مرتبط با ویژگی‌های

زلزله، نحوه عملکرد در زمان بحران و کاهش خطرپذیری روحی و روانی

جامعه برای تمامی اقشار جامعه به ویژه مدیران مسئول، خانواده‌ها و

دانش‌آموزان

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت کشور (ستاد حوادث و سوانح غیرمترقبه کشور)

دستگاه اجرایی همکار: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت آموزش و پرورش

- جمعیت هلال احمر ایران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - نماینده NGO ها

اهداف کمی: تا پایان برنامه ۵۰٪ جمعیت بین ۵۰ تا ۷۰ ساله کشور آموزش دیده باشند، با اولویت کارمندان، کارگران، دانش‌آموزان، خانم‌های خانه‌دار و سربازان.

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۲۰۰۰	۳۰۰۰۰ (بر مبنای مطالعه سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)

۳-۱. گنج‌آیندن اطلاعات عمومی درباره زلزله و راه‌های روبه‌رو شدن با آن در

مطالب درسی مقاطع مختلف تحصیلی

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت آموزش و پرورش

دستگاه اجرایی همکار: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت کشور

اهداف کمی: تا پایان برنامه در تمامی مقاطع تحصیلی

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۵۰۰	۱۵۰۰

۳-۱. ایجاد و توسعه آموزش‌های علمی و کاربردی به منظور تربیت نیروی انسانی

کارآمد و متخصص برای حضور مؤثر در فعالیتهای مرتبط با بحران‌های

ناشی از زلزله

دستگاه اجرایی مسئول: جمعیت هلال احمر ایران

دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور - نیروی مقاومت بسیج

اهداف کمی: تا پایان برنامه برای کارکنان هلال احمر، ستاد حوادث، نهادهای

مدنی و داوطلبان مردمی

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۱۰۰۰	۶۰۰۰ (برمبنای

مطالعه سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)

۵-۱. توسعه برنامه‌های آموزش همگانی زلزله در رسانه‌های عمومی به ویژه صدا و سیما برای ارتقاء آگاهی‌های مردم از زلزله

دستگاه اجرایی مسئول: سازمان صدا و سیما ج.ا. ایران

دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور - وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - جمعیت هلال احمر ایران - نماینده NGOها

اهداف کمی: در سال پایانی برنامه چهارم حداقل ۱٪ برنامه‌ها و پنج در هزار تیزرهای تلویزیونی به زلزله و راهکارهای زندگی ایمن با آن اختصاص یابد.

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۱۰۰۰	۹۰۰۰ (برمبنای مطالعه

سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)

۶-۱. گسترش مانورها و تمرین‌های آمادگی در برابر زلزله برای همه اقشار جامعه.

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت کشور

دستگاه اجرایی همکار: وزارت آموزش و پرورش - جمعیت هلال احمر ایران - نماینده NGOها - وزارت صنایع و معادن

اهداف کمی: سالانه یک مانور در مدارس، دانشگاهها، پادگانها، ادارات و کارخانجات. برنامه‌ریزی مناسب و مرحله‌ای برای آنکه یک مانور عمومی در سال

پایانی برنامه چهارم بصورت استانی برگزار گردد.

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۸-۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۲۰۰۰ ۱۰۰۰۰۰۰ (برمبنای مطالعه

سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)

۷-۱. آموزش نیروهای مسلح بویژه نیروی مقاومت بسیج برای رویارویی با بحران

زلزله

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور - نیروی مقاومت بسیج - جمعیت هلال

احمر ایران

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۸-۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۵۰۰ ۴۰۰۰ (برمبنای مطالعه

سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)

هدف آرمانی ۲: توسعه پژوهشهای کاربردی، تهیه ضوابط و معیارهای ایمنی، مدیریتی

و فنی و استقرار سیستم مدیریت اطلاعات خطرپذیری زلزله کشور

اهداف کیفی

۱-۲. ارتقاء شناخت ویژگی‌ها و رفتار پوسته ایران

۲-۲. تکمیل مطالعات لرزه‌خیزی پوسته ایران و مخاطرات زمین‌شناختی و

ژئوتکنیکی

۳-۲. ارزیابی رفتار لرزه‌ای سازه‌ها، ساختمانها، تأسیسات زیربنایی و شریان‌های

حیاتی کشور

- ۲-۴. تهیه، تدوین و بازنگری ضوابط، آیین نامه‌ها و دستورالعمل‌های طرح و اجرای سازه‌های مقاوم در برابر زلزله
- ۲-۵. ایجاد و توسعه سیستم مدیریت اطلاعات خطرپذیری زلزله کشور

سیاستها

- ۲-۱. ایجاد و گسترش هماهنگی و یکپارچگی بین دستگاه‌های مسئول با رویکرد پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری
- ۲-۲. توسعه پژوهش‌های کاربردی برای تهیه دستورالعمل‌ها و معیارهای فنی.
- ۲-۳. ارتقای بهره‌مندی از حداکثر توان تخصصی کشور بویژه نهادهای مدنی (NGO ها)
- ۲-۴. توجه ویژه به امر پایش و ارزشیابی و دریافت بازخوردها برای بهبود وضعیت.
- ۲-۵. توسعه بکارگیری فناوریهای نوین در فرایندهای مختلف کاهش خطرپذیری.

برنامه‌های عملیاتی

- ۲-۱. شناخت ژئودینامیک سراسری ایران
- دستگاه اجرایی مسئول: سازمان نقشه برداری کشور
- دستگاه اجرایی همکار: سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور
سال	۱۳۸۵	۱۳۸۶-۱۳۸۸
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۵۰۰۰	۲۰۰۰۰
- ۲-۲. شناخت گسله‌های جنباً در پهنه ایران زمین و خطر زمین‌لرزه پیرامون مراکز جمعیتی

دستگاه اجرایی مسئول: سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور
 دستگاه اجرایی همکار: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- وزارت مسکن و
 شهرسازی

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۵۰۰۰	۱۰۰۰۰

۲-۳. پهنه‌بندی و ریزپهنه‌بندی لرزه‌ای شهرها

دستگاه اجرایی مسئول: مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن
 دستگاه اجرایی همکار: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- وزارت کشور

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۵۰۰۰	۱۰۰۰۰

۲-۴. توسعه شبکه‌های زلزله‌نگاری

دستگاه اجرایی مسئول: مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران
 دستگاه اجرایی همکار: پژوهشگاه بین‌المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۱۰۰۰۰	۳۰۰۰۰

۲-۵. توسعه شبکه شتابنگاری کشور

دستگاه اجرایی مسئول: مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۱۰۰۰۰	۳۰۰۰۰

۲-۶. بررسی و شناخت مخاطرات زمین‌شناختی مرتبط با رویداد زمین‌لرزه‌ها

دستگاه اجرایی مسئول: سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور
 دستگاه اجرایی همکار: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مرکز تحقیقات ساختمان
 و مسکن

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۲۰۰۰	۵۰۰۰ (بر مبنای مطالعه
سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)		
۲-۷. توسعه پژوهشهای کاربردی برای ارتقای روش‌های طراحی، اجراء مقاوم‌سازی و رفتارسنجی لرزه‌های سازه‌های مهم، تأسیسات زیربنایی و شریان‌های حیاتی کشور		
دستگاه اجرایی مسئول: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری		
دستگاه اجرایی همکار: مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن		

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۱۰۰۰۰	۳۰۰۰۰ (بر مبنای مطالعه
سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)		
۲-۸. تهیه و بازنگری ضوابط، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های طراحی و اجرای سازه‌های مقاوم در برابر زلزله و تدوین معیارهای شهرسازی، برنامه‌ریزی و طراحی محیط‌های شهری و روستایی سازگار با زلزله.		
دستگاه مسئول: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور		
دستگاه اجرایی همکار: وزارت مسکن و شهرسازی- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری		

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۵۰۰۰	۲۰۰۰۰ (بر مبنای مطالعه

سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)

۲-۹. تهیه و بازنگری ضوابط، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های بهسازی لرزه‌ای و ایمن‌سازی ساختمان‌ها، تأسیسات زیربنایی و شریان‌های حیاتی موجود

دستگاه مسئول: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

دستگاه اجرایی همکار: وزارت نفت- وزارت نیرو- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- وزارت مسکن و شهرسازی- وزارت راه ترابری

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۱۰۰۰۰	۳۰۰۰۰ (بر مبنای مطالعه

سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)

۲-۱۰. تهیه و بازنگری ضوابط و دستورالعمل‌های مدیریتی مورد نیاز در زمانهای بحران

دستگاه اجرایی مسئول: جمعیت هلال احمر

دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۱۰۰۰	۱۰۰۰

۲-۱۱. ایجاد و توسعه بانک اطلاعات ضوابط و معیارهای فنی و سیستم مدیریت اطلاعات خطرپذیری زلزله کشور با رویکرد همکاریهای منطقه‌ای

دستگاه اجرایی مسئول: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

دستگاه اجرایی همکار: مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن - وزارت کشور - وزارت
علوم، تحقیقات و فناوری

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۶-۱۳۸۸
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۲۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰۰ (بر مبنای مطالعه سال
۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)		
۱۲-۲. ایجاد مرکز منطقه‌ای مدیریت بحران‌های طبیعی منکی بر فناوری فضایی		
اطلاعات و ارتباطات برای آسیا و اقیانوسیه در ایران با رویکرد ارتقای		
همکاریهای منطقه‌ای		

دستگاه اجرایی مسئول: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

دستگاه اجرایی همکار: تمامی دستگاه‌های اجرایی و مراکز تحقیقاتی مرتبط

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۶-۱۳۸۸
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰ (مطالعه)
۱۰۰۰۰۰ (بر مبنای مطالعه سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد.)		
هدف آرمانی ۳: استقرار سیستم ساخت و ساز اصولی و سازگار با زلزله		

اهداف کیفی

۱-۳. ایمن‌سازی محیط شهری و روستایی در برابر زلزله .

۲-۳. افزایش عمر مفید و پایداری ساختمان‌ها، زیرساخت‌ها و شریان‌های حیاتی

کشور در برابر زلزله.

۳-۳. بهبود فرایندها و نظامات در ساخت و ساز شهرها و روستاها

۳-۴. افزایش مشارکت، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی نهادهای تخصصی با رویکرد ارتقای سطح کیفیت ارائه خدمات مهندسی.

۳-۵. گسترش ساخت و ساز اصولی با رویکردهای ایمنی، کیفیت، کاهش زمان و کاهش هزینه

سیاستها

۳-۱. توسعه صنعت ساختمان با رویکردهای تشویقی و گذار از مرحله ساخت و سازهای سنتی به ساخت و سازهای صنعتی

۳-۲. ارتقای نظارت بر ساخت و ساز با رویکرد کنترل فرایندها و دستیابی به کیفیت و ایمنی مطلوب

۳-۳. تقویت و حمایت از نهادهای غیردولتی و انجمن‌های فنی و تخصصی با رویکرد ایجاد فرهنگ پذیرش مسئولیت حرفه‌ای، خود کنترلی و کنترل‌های مضاعف در امر ساخت و ساز

۳-۴. توسعه فناوری‌های ساخت و ساز با ارائه الگوهای پیشرفته و تطبیق آن با شرایط بومی، فرهنگی و اجتماعی کشور

۳-۵. گسترش هماهنگی و یکپارچگی بین دستگاه‌های مسئول با رویکرد مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی

برنامه‌های عملیاتی

۳-۱. توسعه تولید و ترویج بکارگیری مصالح ساختمانی استاندارد و بهبود کیفیت مصالح

دستگاه اجرایی مسئول: موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران
دستگاه اجرایی همکار: وزارت مسکن و شهرسازی - وزارت کشور

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۸-۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۱۰۰۰
۵۰۰۰ (بر مبنای مطالعه سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد).

۲-۲. ایجاد و توسعه صنعت بیمه ساختمان به منظور تحقق تضمین خدمات فنی مهندسی، ارتقای کیفیت ساخت و سازها و همگانی شدن بیمه حوادث.

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت امور اقتصاد و دارایی

دستگاه اجرایی همکار: وزارت مسکن و شهرسازی - وزارت کشور - سازمان نظام

مهندسی و کنترل ساختمان

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۸-۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۵۰۰
۳۰۰۰ (بر مبنای مطالعه سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می‌گردد).

۳-۳. توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در صنعت ساختمان و گسترش بکارگیری نیروی انسانی آموزش‌دیده، ماهر و دارای صلاحیت در بخش

ساختمان

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت کار و امور اجتماعی

دستگاه اجرایی همکار: وزارت مسکن و شهرسازی - وزارت کشور

اهداف کمی: تا پایان برنامه نیروی انسانی شاغل در صنعت ساختمان برای رسته‌های اصلی و مرتبط با پایداری و ایمنی ساختمان، شناسایی و ارزیابی شده و ۲۰٪

کارت مهارت دریافت نمایند.

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۸-۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۵۰۰۰ ۲۰۰۰۰

۴-۳. تدوین برنامه جامع مدیریت ساخت و ساز شهری بمنظور ارتقای نظارت بر ساخت و ساز در مراحل طراحی، اجرا، بهره‌برداری و نگهداری ساختمان و بهبود کیفیت ساختمانها.

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت مسکن و شهرسازی

دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور- سازمان نظام مهندسی و کنترل ساختمان

اهداف کمی: تا پایان سال ۸۶ برنامه تدوین و اجرایی گردد.

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۱۰۰۰ ۲۰۰۰

۵-۳. گسترش و توسعه بانک اطلاعات ساختمان و مسکن و شناسنامه‌دار کردن ساختمانها با رویکرد کیفیت، ایمنی و پایداری در برابر زلزله.

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت مسکن و شهرسازی

دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور- سازمان نظام مهندسی و کنترل ساختمان

اهداف کمی: تا پایان سال ۸۶ تدوین و اجرایی گردد.

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۵۰۰۰ ۵۰۰۰

۳-۶ تهیه، تدوین، بازنگری و اصلاح قوانین و مقررات مربوط به زمین و ساختمان و سرمایه‌گذاری در امر ساخت و ساز کشور با رویکرد ساخت و ساز ایمن در برابر زلزله و هماهنگی با سیاستهای سند آمایش سرزمین.

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت مسکن و شهرسازی

دستگاه اجرایی همکار: وزارت امور اقتصاد و دارایی - وزارت کشور

اهداف کمی: تا پایان سال ۸۶ بازنگری صورت پذیرد.

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۱۰۰۰	۲۰۰۰

هدف آرمانی ۴: ایمن‌سازی ساختمانها، تاسیسات زیربنایی و شریانهای حیاتی موجود در شهرها و روستاها

اهداف کیفی

- ۴-۱. کاهش خطرپذیری و تلفات انسانی ناشی از زلزله در کوتاه‌مدت.
- ۴-۲. کاهش خسارات اقتصادی و سطح آسیب‌پذیری کشور در برابر زلزله در بلند مدت.
- ۴-۳. خدمت‌رسانی سریع و مناسب پس از وقوع زلزله.
- ۴-۴. ارتقاء امنیت اجتماعی و پایداری عمومی جامعه و حفظ سرمایه‌های ملی.
- ۴-۵. رشد و ارتقاء دانش فنی و فناوریهای طراحی و اجرای مقاوم سازی مستحدثات موجود.
- ۴-۶. ایمن‌سازی محیط شهری و روستایی در برابر زلزله.

سیاستها

- ۱-۴. حمایت از تولید و بکارگیری نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای مورد نیاز و مصالح ساختمانی ویژه برای مقاوم‌سازی سازه‌های موجود و توسعه بکارگیری فناوریهای نوین.
- ۲-۴. جلب مشارکت سرمایه‌گذاران داخلی (اعم از مردم، بخش غیر دولتی و دولت) و خارجی به منظور تأمین منابع مالی مورد نیاز ارتقای بهره‌مندی از حداکثر توان تخصصی کشور بویژه نهادهای مدنی (NGO ها)
- ۳-۴. رعایت اولویتها و تعیین شاخص‌های لازم برای نوسازی بافتهای فرسوده و مقاوم‌سازی ساختمان‌های موجود در برابر زلزله.
- ۴-۴. بهبود کیفیت نصب و نگهداری و ایمن‌سازی تأسیسات برقی و مکانیکی، نما و اجزای غیرسازه‌ای ساختمان از نظر ایمنی در برابر زلزله.
- ۵-۴. ایجاد و گسترش هماهنگی و یکپارچگی بین دستگاههای مسئول با رویکرد پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری.

برنامه‌های عملیاتی

- ۱-۴. شناسایی، ارزیابی آسیب‌پذیری و مقاوم‌سازی ساختمان‌های دولتی و عمومی و میراث فرهنگی کشور با توجه به اولویتها.
- دستگاه اجرایی مسئول: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
- دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور- وزارت مسکن و شهرسازی- وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح
- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی- وزارت آموزش و پرورش- وزارت

علوم، تحقیقات و فناوری - سازمان میراث فرهنگی

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۸-۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۲۰۰۰۰۰ ۱۰۰۰۰۰۰

۲-۴. شناسایی، ارزیابی آسیب پذیری، اقدامات فوری و ایمن سازی تاسیسات زیربنایی و شریان های حیاتی کشور.

دستگاه اجرایی مسئول: سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور

دستگاه اجرایی همکار: وزارت نفت- وزارت نیرو- وزارت راه و ترابری- وزارت

ارتباطات و فن آوری اطلاعات

وزارت مسکن و شهرسازی

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۸-۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۴۰۰۰۰۰ ۲۰۰۰۰۰۰

۳-۴. شناسایی، ارزیابی آسیب پذیری و مقاوم سازی ساختمان های اداری، مسکونی، تجاری و سالن های فرهنگی و ورزشی شهرها با رعایت اولویتها.

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت مسکن و شهرسازی

دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی-

وزارت آموزش و پرورش

وزارت ارتباطات و فن آوری اطلاعات- وزارت صنایع و معادن

سال ۱۳۸۵ ۱۳۸۸-۱۳۸۶

اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال) ۲۰۰۰۰۰ ۳۰۰۰۰۰۰ (بر مبنای مطالعه

سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می گردد.)

۴-۴. نوسازی و احیای بافتهای فرسوده و مسالهدار شهرها با رویکرد افزایش ایمنی در برابر زلزله.

دستگاه اجرایی مسئول: وزارت مسکن و شهرسازی

دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۵۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰ (بر مبنای مطالعه سال ۱۳۸۵ و بصورت عملیاتی این اعتبار تدقیق می گردد).

۵-۴. بهسازی ساختمان و مسکن روستاهای کشور با رویکرد کیفیت، ایمنی و پایداری در برابر زلزله.

دستگاه اجرایی مسئول: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

دستگاه اجرایی همکار: وزارت کشور- وزارت امور اقتصاد و دارایی

اهداف کمی: سالانه ۲۰۰۰۰۰ واحد روستایی.

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۸-۱۳۸۶
اعتبار مورد نیاز: (به میلیون ریال)	۱۵۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰